

Universul literar

Anul XLV Nr. 47

17 Noembrie 1929

5 Lei

ION GORUN

C t i t o r i i

I O N G O R U N

de GABRIEL DRĂGAN

A fost o figură faustiană. A fost un suflet totdeauna torturat de căutarea adevărului etern în cugetare și un suflet totdeauna obsedat de realizarea cât mai durabilă a complexului de eforturi în urmărirea frumosului sub diferite forme de canalizare.

Dar viața lui Gorun ridică o problemă. Cine l-a cunoscut nu poate spune că acest scriitor n'ar fi trăit mai mult și n'ar fi scris opere de altă concepție. Nu voim să scormonim țărâna încă proaspătă de pe mormântul lui; peste care s'au așternut abia șapte luni, totuși o căt de ușoară privire retrospectivă se impune. Și o facem pentru că viața lui Gorun ca și scrisul său de altfel conține elemente de parabolă, care pot servi oricărui începător de literatură, oricărui naiv visător, de îndreptare, de direcție, față de ceace se numește practica vieții, realitatea în care se proiectează existența concretă în spațiu.

Ne vom referi la meseria de literat.

La noi ca să trăiești din literatură trebuie să ai o activitate de câteva decenii de uriașă fecunditate, să te prezinți Mihail Sadoveanu, ca să îți se ofere cu avans contractele de editură cu 18% până la 25% sau să faci uz de țărăboul reclamei cotidiene cam în felul acesta: „ediția I-a epuizată în 25 de zile dela apariție, a apărut ediția a II-a... etc. (numai — fie vorba între noi — ediția a II-a cu toată alarma de pe banda albă se vinde abia în doi ani!).

Apoi literatura noastră nu are o limbă de expansiune internațională. Atunci existența scriitorului român — natural în raport cu valoarea meritelor lui — ar fi asigurată cu cel puțin 75% câștig material. Cât despre cel moral ar fi nemăsurat.

Pilda unor scriitori străini, unii de merit, alții proiectați de-o reclamă interesantă este elocventă. André Maurois chiar dacă n'ar avea proprietăți personale cu uzine și fabrici ar putea trăi acolo la Neuilly sur Seine, tot așa de liniștit numai din tirajul *Climates*-lor și a celorlalte cărți de-ale lui, care au ajuns la sute de ediții. Dar Erich Maria Remarque poate spune că nu se simte mulțumit cu rabatul celor trei milioane cinci sute mii de exemplare din ultima lui carte absorbită subit de piața mondială?

Literatura noastră oricât ar fi de genială, niciodată nu poate ajunge la astfel de tirajuri. Atunci cum să se permită existența scriitorului? De aceea cu amintirea figurii lui Ion Gorun ni se perindă în urechi în refren cu concluzii atente: viața e o problemă, un joc de șah, și literatura e un lux. Câștigăți jocul de șah al vieții și pe urmă în țara noastră faceți să tremure sub arcușul talentului, ori geniului, coardele sufletului în farmecul răgător de dulce al luxului spiritual cu literatură, muzică și celelalte arte.

Gorun a trăit din literatură. Dar după cum e de așteptat a trăit greu. Impusă de grija zilei de mâine, redusă la tipare simpliste, astfel comandată de

samsarii. La înțepenit lângă masa de scris. L-a ucis și cu el un mare talent.

II

La poalele Munților Apuseni lângă Albac, locul de naștere al lui Horia și aproape de Vidra, cetatea de lumină și libertate a lui Avram Iancu se află incununat de codri satul Roșia de Munte. Aici s'a născut și a crescut Ion Gorun de mai târziu, pe atunci copilul Alexandru Hodoș. Părinții și strămoșii lui au fost oameni cu mare stare și foarte învățați pe acele vremuri. Tatăl lui Ion Gorun, Dr. Iosif Hodoș era licențiat în filosofie dela Universitatea din Padova. Mama lui era Ana Balint, fiica lui Simion Balint, prefect și unul din tribunii de frunte de-ai lui Avram Iancu, alături de Axente Sever. Unchiul lui Ion Gorun, Papia Ilarian, care publicase *Tezaur de documente și Biografie lui Gh.*

I O N G O R U N

Șincai, trecea printre cărțurarii de seamă ai Ardealului.

Născut din Moți, urmași izolați cu mândria vechilor Daci și cu graiul de împrumut al coloniștilor romani dela șes, un adevărat dac de elită în toată structura sufletului și a înfățișării fizice, Ion Gorun, ca un exponent al năzuințelor de veacuri, trebuia să plece spre alte limanuri mai calde, unde să poată respira mai în voie. A venit în pământul făgăduinții: România liberă.

Aici s'a format Ion Gorun și potrivit chemării lui s'a datat cu totul literaturii. De aceea a crezut că se și poate trăi din ea. Acest straiu însă i-a fost amar. Cât timp vigarea tinereții lui era în floare și cât timp rămășițele averii părintești mai aduceau venituri, nu s'a simțit. A venit însă vremea când a trebuit să scrie ca să trăiască. Într'un astfel de scris el risipește o energie creatoare în zeci de mii de pagini. Precupeții, samsarii, cumpărătorii de suflet care au făcut afaceri de milioane l-au retribuit regulat, fără deosebire de calita-

te, cu sume meschine de câte 40 (patruzeci) lei pagina format de revistă săptămânală: *Gazeta Noastră*, ori a 100 (sută) lei fascicola de roman!

III

Inceputurile lui literare sunt timpurii. Înainte de 1890. Totuși Gorun nu trunde cu greu și târziu. În anul 1902 cu ocazia apariției primelor două volume: *Câteva versuri* (1901) și *Abra-Negru* (1901) iată ce scria Ilarie Chendi într'unul din foiletoanele sale:

„Anul trecut au apărut două volume de literatură versuri și proză, sub titlul literatură d. lui Ion Gorun. Răsfoiesc ziarul din câteva luni după apariția acestor două scrieri, caut în sumarele revistelor eminente și ale celor efemere, dar nu află nici o urmă de răsunet produs în public.

Unde a fost distinsa noastră critică, unde soborul de cronicari literari, care secretează atât înțelepciune și veni, când stau la judecată asupra unei cărți ce a îndrăznit a se ivi sfioasă prin vre-un colț de vitrină?

Tăcere adâncă. Iar cauza?

Gorun nu e de loc poular. Fire pornită spre negațiune continuă, cum să îi fie iubit de aceea pe care îi lovește? Scriitor a cărui forță în mare parte este polemica ironică, cum era să i se ierte în România?..

Din volumele acestea lipsese multe din scrierile lui Gorun. Lipsesc înnaite de toate, cronicile pe care le-a scris în *Adevărul*, în *Fântâna Blanduziei* și în *Vața*. Aici biciue, taie și arde, poate și pe nedreptul uneori, dar e în elementul său. Biciue marele vinovat, care este mai nemuritor decât adevărul și frumosul — nemărginita prostie omenescă. Lovește în nemurirea convențională a literaturii oficiale. Parodiază pe marii esteți la ordinea zilei și pe micii și pretențioșii lor ucenici. Sgâlțâie de zuluși pe câțiva oveiași, care îi se încurcă în cale.

„Gorun e și ziarist, o figură vânătoare printre fruntașii reprezentanți ai presă cotidiene. E neîndurat față de confratiii săi, fie ei prea lași fie ei prea curagioși. Nici o vrabie nu se rătăcește cu dinădinsul prin ghiarele uliului. Confratiii au văzut pe Gorun cum a pedepsit pe Chendișibuș pentru „rechini urlători” și au preferat să-și ia generoasa lozincă de *lod-schwetgen!* Să tacă deci! O operă de valoare nu se distruge ignorând-o.”

(Ilarie Chendi: *Foiletoane* pp. 13, 14, 15).
Astfel Ion Gorun nu putea fi digestedibil în tigma prietenilor de mincună, invidie, ignoranță și lingusire

S'a bucurat în adevăr de puține prietenii, dar mari. Alex. Odobescu, Titu Maiorescu, George Coșbuc, Alex. Vlahtă, Oct. Goga, St. O. Iosif, B. Delavrancea, etc. i-au fost intimi și înțelegători amici. Cu unii a colaborat, cu alții a scos diferite reviste și la toți le-a câștigat simpatia prin firea lui nobilă, educație aristocratică și sinceritatea goală cu care își deschidea intimitatea sufletului.

L-am cunoscut către sfârșitul vieții. Din primele ceasuri am devenit prie-

teni. Era înalt, svelt și puțin uscățiv. Avea o sculptură de cap inspirat. Frunte ovală acoperită cu o barbă sură, cam spânsoasă, plete mișe și un glas nespuns de răzăcat. Îmi întindea o mână rece de gheață catifelată, și mi spunea să-i vorbesc tare la urechea dreaptă, căci cu stânga nu auzea bine.

Din conversațiile noastre ceace m'a surprins a fost că Gorun era un suflet de artist desăvârșit, evoluat până la ultima uză cu marii pași pe care i-a făcut literatura și arta în genere. În singurătatea lui din lectură pe care o făcea înțelegerea că legile creației sunt relative, sunt în perpetua devenire... Avea simțul critic al limbii, foarte dezvoltat.

Era cel dintâi element din complexul unei opere literare, ca principiu al idealului de existență.

Dezamel toate acestea se pot vedea din scrisul lui. Activitatea lui Ion Gorun e vastă. A muncit fără preget cu însușiri pe care rar le întâlnim la alți scriitori din istoria literaturii române. Poet, prozator, polemist caustic, critic, romancier, traducător, etc., a ilustrat cu cinste sufletul nostru românesc.

Ca poet și-a început colaborarea la „Corvorbiri literare” și a mai scris încă multe poezii, afară de cele adunate în volumul: *Câteva versuri* (1901). Volumele: *Alb și Negru* (1901), *Taina a șasea* (1902), *Știi românește* (1904), *Robinson în Țara românească* (roman 1905), *Lume necăjită*, cuprind precă cu calități remarcabile. Volumul: *Obraze și Măști* este o înmănunchere de reflexii cu caracter filosofic social.

În *Au te supăra* întâlnim un umor viu, spontan și presărat cu ironii fine, intelectuale. Ion Gorun exprimă de obicei motive luate din viața socială contemporană. În schițele și nuvelele lui apare mai des satul cu diferitele lui aspecte. O notă de umanitarism creștinesc străbate multe din bucățile sale. E formula desnodământului etic a semănătorismului d-lui N. Ierga.

A tradus „Faust” de Goethe, o operă care rămâne până azi cea mai fidelă înmăncare a poetului ergetător german Bela Weimar. A mai tradus și prelucrat după diferiți autori străini: francezi, italieni, germani, englezi, unguri, un număr însemnat de romane. Are și multe romane originale de mare extindere.

Scrisul acesta deși a apărut în fascicule, nu trebuie confundat cu așa zisa literatură de fascicule. Cu un stil îngrijit, cu o limbă aleasă, curgătoare, neînverzozată cu chenare de prisos, cu un fir al acțiunii urmărit cu multă abilitate în complexitatea desfășurării lui, cu eroi pasionați, brutali, umani, cu exploatări de tinuturi exotice pline cu descrieri de amănunte luxuriante specifice, cu o bogăție de invenții uimitoare, Ion Gorun a făcut dovada unui talent ariș de rodnică activitate, cu care îl putem situa cu mândrie în apropierea lui Jules Verne. Romanele: *Prin Pustiul Saharei* și *Războiul Popoarelor*, pot deschide în imaginația unui bun regisor perspectiva de montare a unor filme grandioase de succes american.

Cu aceste considerații încheiem creația siluetei acestui scriitor.

Gladiator al literaturii noastre din epoca ei spre desăvârșita formațiune, a muls vieții cu care a dus luptă dărză și tragică o operă personală, dospită a sufletului lui, și ne-a lăsat-o nouă s'o șezăm frescă la templul înfăptuirilor noastre românești.

GABRIEL DRAGAN

adevarate

Ion Gorun era poet. Cetea cu multă pasiune orice bucată de valoare, care-i cădea în mână. Intr-o seară pierzându-ne în vorbă și'n lectură Lam văzut o singura dată infuriat.

Cetise o poezie. Ii plăcu. O mai ceti o dată.

— Hm, adevărat talent. Frumoasă bucată. O ceti din nou cu un glas, care parcă venia din altă lume, muzical, dulce, pasionat. Erau versuri de iubire.

— Foarte bună! Și atât de simțită, parcă aș fi scris-o eu! Idee originală, atitudine de inspirație de mare gest, gând înflorit cu imagini care definesc ideea, nu o întunecă, limbă precisă neuzată, termeni poetici, rimă de îndemănatec stihurilor, toate condițiile unui veritabil artist...

O mai ceti odală. Două strofe le știa pe de rost.

Intervene și D-na Constanța Hodoș soția lui Gorun:

— Ai cetit-o deajuns, fă-i analiza mai pe larg, i se adresa zâmbind.

Ion Gorun la aceste vorbe, își luă ochelarii de pe vârful nasului, ridică sprâncenele albe, făcu ochii mari și cu o seriozitate disprețuitoare strigă la noi:

— Dar ce, eu is Mihalache Dragomirescu? Uitase că în camera de alături avea de chiriaș, o asistentă a d-lui profesor Mihail Dragomirescu!

— Nu stă aici un scriitor Ion Gorun?
— Nu, Domnule!

Așa am sunat, am întrebat din casă în casă, cameriste, cucoane, burlari, poștari, și pe cine întâlneam în cale. Năveam numărul locuinței lui și pe strada unde locuia cu chiria de un sfert de veac, nimeni n'auzise, că locuiește acolo și Ion Gorun.

Am luat casele la rând. În fine după ce am confundat fetele de casă cu stăpânile prin unele palate, am nimerit, pot să zic din greșală și la ușa lui Ion Gorun.

Sun, îmi deschide, și-i spun jalnica tragedie a peregrinărilor mele.

— Nu-i nimic finere! Așa se întâmplă cu oamenii, ca mine, care n'au făcut uz de personalitatea lor în viața socială. Să fi primit să fiu ministru, țiar fi deschis acum o bonă cu șorț de dantelă albă...

Dar într-o zi tot va ști marea mulțime unde a locuit Ion Gorun.

Avea dreptate.

Purta aceeași conștiință limpede, în care căuta scara valorilor.

GABRIEL DRAGAN

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ion Gorun s'a născut la 30 Decembrie 1863 în satul Roșia de Munte, pe drumul Abrudului. Unchiul său Popiu Ilarian l-a adus în București și l-a băgat în Institutul Schewätz, unde a primit primile învățături. Liceul îl face la Brașov. A făcut o clasă și la Sibiu. A venit după ce a luat bacalaureatul în București unde s'a înscris la Universitate, la Facultatea de medicină, la care a ur-

mat doi ani. A trecut apoi la Facultatea de filosofie, pe care a absolvit-o.

Începe a publica de tânăr. La vârsta de 17 ani, colaborează cu versuri la „Corvorbiri literare”, sub pseudonimul *Castor*.

A întemeiat ziarul „Universul” împreună cu Luigi Cazzavallan. A scos cu Vlăhuță revista *Viața*, cu Coșbuc revista *Pagini literare*; a condus singur revista: *Povestea Vorbei*.

A colaborat la *Voința Națională*, *Fântâna Blanduziei*, *Viața*, etc.

A întemeiat ziarul „Adevărul” cu Anton Bacalbașa. A condus multă vreme publicația periodică „Astra” a editurii Ignat Hertz.

O bibliografie completă a scrierilor lui necesită un spațiu de care nu dispunem aici. Cităm numai câteva: *Câteva versuri*, *Alb și Negru* (nuvele și schițe), *Taina a șasea* (nuvele), *Știi românește* (articole critice, privitor la limbă, gramatică etc.), *Robinson în Țara românească*, roman), *Lume necăjită* (nuvele și schițe), *Obraze și Măști* (reflexii, cagetări), *Alexandru Vlăhuță* (omul și opera, o reprivire) etc.

A tradus „Faust” de Goethe, *Monte-Cristo* de Dumas, *Mizerabilii* de Hugo etc., etc.

A prelucrat peste douăzeci de romane fascicole publicate în aproape patruzeci de volume. A scris romane originale de largă desfășurare și complex câmp de imaginație, ca *Pacea eternă*, *Războiul Popoarelor*, *Prin Pustiul Saharei* etc.. Acestea din urmă mai toate au apărut în diferite periodice ale editurii Ignat Hertz, azi Marton Hertz, unde a muncit pentru sume infime, timp de peste patruzeci de ani.

A fost încununat cu marele premiu național de proză pe anul 1926. În ultimii ani trăia retras în București. A murit la 29 Martie 1929.

O PROPUNERE PENTRU PRIMARIA BUCUREȘTI

Strada pe care și-a purtat pașii mai bine de douăzeci de ani scriitorul Ion Gorun ultima soke a tribunilor lui Avram Iancu, a fost numită acum un an sau doi *strada Gheorghe Cantacuzino*. Nimeni însă din cei ce locuiesc pe această stradă liniștită, nu vrea să întrebuinteze noua denumire. Gheorghe Cantacuzino e un nume lung și nu prinde, mai cu seamă că această numire dă naștere la confuzie cu o altă stradă din București, numită *Gogu Cantacuzino*, care pleacă din *Bulevardul Carol*. Ar fi un gest de meritată pildă, ca strada unde a locuit el mai bine de un sfert de veac să fie numită *strada Ion Gorun*.

G. D.

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

VERSURI UITATE...

*O versuri, versuri scumpe lăsate în uitare
Crâmpete de poemă rămasă nesfârșită,
Svârlite între plicuri, în colțuri de săltare
Voi sânteți tot ce lasă mai vrednic o iubită.*

*Plutește'n jurul vostru un farmec de grădină
Ce arde în amurgul de toamnă'ntârziată,
Parfumuri vagi de frunză, parfumuri în surdină
De flori nedeslușite ce cântă dintr'odată.*

*Tablou străvechi, pe care penlul nu ma' merse
Cî'n locul său, doar vremea trecu nemilostivă,
Voi sânteți ca o pânză cu liniile șterse
In cari ghicești, departe, o largă perspectivă.*

*Svârlite'ntre profiluri bizare și stângace
Pe cari aceiași mână pe foaie le trimise,*

FÂNTÂNA PĂRĂSITĂ... *)

*Departe 'n câmp... trei lemne 'norucișate...
și 'n jur, doar spini însângerați pe glîzduri.
Amurgul vechiu, prin bălți cutremurate,
întoarce — sur — veninul dintre ziduri.*

*Tămâia grea, cum se topește apa
se scurge 'ncef pe margini putrezite.
Vulvoare 'n lut — vântul prăvale clapa.
La fund se prind imagini inverzite.*

*Când stropi de cer pogoară în fântână,
cu fărâș de greieri pretutîndeni...
brotaci tot plîng pe ciutura bătrână,
târziu... în câmp... în noapte... și nu-i nimeni...*

IOAN GEORGESCU

*) Din volumul „Metanii și ore“ ce va apare în cînsul acestei luni.

NOCTURNA

*Din toate părțile coboară noapte deasă
Cu frig s'a furișat tăcerea 'n mine,
Uritul — liliac — de noapte vine
Și grele aripi umerii mi-apasă.*

*Cum depărtarea 'n golul ei mă fură
Ca o vedenie silastră ce s'așine 'n drum.
Sub pîcla răvășită nu mai viu de acum
Să împărțim aleanu 'n nopți de bură,*

*Tîrziu — milog — cu voce rugătoare
În beznă bijbii culea mea streină
Dar mă afund în groapă de noroi și tînă
Și inima îmi bate plîngătoare.*

ALEX. ȘENDREA

*O, versuri, amintirea în suflet vă preface
Din fiecare strofă un stol întreg de vise...*

*Sînt ani și ani de-atuncea. Un vers, e o durere
O primăvară altul și altul o femeie...
Sînt seri de toamnă, pline de doruri și chimere
E viata-mi răslețită în tristele crâmpete.*

*Sonete începute, poeme nesfârșite,
Tovarăși dragi, din ceasuri de grea s'ngurătate,
Muriți, muriți acolo, buchețe risipite,
Ca florile ce'n umbră se sîng necercetate.*

*Muriți, o versuri scumpe uitate prn săltare
Priveliști largi, parfumuri ce n'a creat natura,
Preludii de orchestră svârlite la 'ntâmplare
Nainte de-a începe să cânte uvertura!*

VIOARA

*Inserarea picurată'n amintire
Desfășoară lungi futoruri de făcere
Și deschide întunericului, înfrunzire
Suprapus melancoliei, în cădere.*

*Mandolină cu șiraguri de litanii
Murmurași ca un ecou, regret în noapte.
Dar arcuș al hotărîrîi, renăscut în spovedanii
Retezai din rădăcină, rugă de șoapte.*

NUMA CARTIANU

AUTUMNALA

*O ploaie mărunță — o ploaie de sulifi —
Se lasă pe oameni, pe case, pe uliți...
De vîntul turbat ce cântă 'n cimpoaie
Copații 'negrîți, simistru, și 'ndonie —
Impinși de-o eclairie, par 'că, — genunchii...
Pămîntului, greu, îi răsufală rărunchii
Și plînge cu lacrimi de galbone foi,
Ce-s duse pe aripi de vînturi apoi...*

*Și-o palidă seară — elastică plasă —
Inceful cu 'nceful pe tîrgu-mi se lasă,
Și 'ngHITE și oameni și case și uliți
În vreme ce ploaia tot svârle cu sulifi...
Pe drumuri — vrînd beznă să-i rupă din tort —
Fac becuri bolnave, zadarnic efort,
Stîngându-și lumina, din vreme în vreme,
De par'că de vîntul ce suflă s'ar teme...*

*Merg singur pe stradă, prin beznă, noroaie,
Și cerul mă bate cu bice de ploaie.
Tăcerea, de-o goarnă, lințolbu-și destramă
Și trist mai răsună a cîntului gamă...
Merg singur pe stradă și teama și'nfige
În lutu-mi de ghiață vînjoase căldige...
Mi-e teamă grozavă și'n gol m'aș prăvale
De nu m'ar susține copacii din cale...*

NICOLAE MIHAESCU

MOȘ GRIGORIE GROPARUL

de GALA GALACTION

18 Iulie 19... — Cunosc, de câțiva ani, un moșneag aproape octogenar: Moș Grigorie, cioclul și groparul acestei mănăstiri. Câteodată, când mă ȳre la Bologhiov, ca să mă plimb, mă abat în ciuitir, unde mai totdeauna găsește pe Moș Grigorie, dormind în iarbă. Moșneagul doarme somn ușor: poarta ciuitirului, cu scârțâitul ei, îl trezește pe el.

Intrăm în vorbă și o purtăm, după împrejurări, mai grabnică, ori mai așezată... Moș Grigorie a fost ostaș în război, pe vremea lui Cuza-Vodă. A intrat, în oaste la 59 și-a ieșit în Iacovari 1866. A fost un militar destoinic și s'a liberat — zice el — vagmaier. Au stăruit de el ca să rămăie (degar că rămânând ar fi ajuns departe) ar Moș Grigorie avea mamă călăgărească în mănăstire și, gândesc, multe trinitiri și multe doruri.

Ce erau mănăstirile pe atunci! Moș Grigorie, plecând la oaste, le lăsase pline de moșii și de venituri... Și s'a întors în mănăstire. Dar a găsit pe maică-sa eropătată! Atunci a intrat argat la răsuțata maică Epraxia M... și a argătit peste douăzeci de ani. Cu ce inimă, cu ce glas — e o mică taică. Dar biata maică — Dumnezeu s'o ierte — odihnește de peste douăzeci de ani, iar Grigorie, ajuns cu vremea *Moș Grigorie*, s'a făcut groparul sfântului locaș și paznicul aștui ciuitir.

Moș Grigorie e cam cocoșat, dar nu în bătrânețe, ci dintr'o întâmplare curioasă și vrednică de istorisire. A băut mult vin în viața lui și bea și acum, în frigul și în iarna bătrâneții, dar are în chip senin și niște ochi căprui și clari unchișag șagalnic. Moșneagul, ca trăitor în mănăstire, între popi și între călugări, știe să citească — a știut de mic copil — și are o instrucție religioasă de monahală. Creștin adevărat, moșneagul cunoaște dușmănia pe care ni-o poartă Diavolul și știe ce-l poate ține la distanță.

Cercetător cum sînt în privința acestei minime cestiuni a existenței Marelui Ţăran — pe taracii fulginoși ai cărora se înalță tot edificiul Răscumpărării — l-am întrebat și l-am ascultat pe bătrân cu toată înarea aminte. Moș Grigorie a avut neplăcerea să întâlnească, în calea vieții sale, de câteva ori, pe disgrațiosul inimii.

O dată, dormea în clopotniță. Ucgă-l pe cineva a venit și a întrebat de el, sau a trecut fără să-l vadă, dar auzind clopotnița, sau a tras de picioare — n'am înțeles bine, dar a dat. Moș Grigorie privea, prin ferestruță, afară, cum se insera. Și a vădit un foc în care ardea o cunună de lemn. O săgeată s'a rupt din cunună și a zburat spre Moș Grigorie, dar moșneagul a lăsat capul în jos și săgeata a căzut pe deasupra, zbărâind. Ce este, zice, regretabil este că Moș Grigorie, amândouă aceste cazuri, era cam bătrân.

A treia oară — sunt câțiva ani de aci — unchișagul s'a suit, cu scara, în mănăstire, să taie o creangă pentru un prieten, Gavrilă Ciubotarul, care era bolnav, n'ri putea să se servească singur. Dar această richită era lângă ușa unei maice cu sufletul vânzător — o fermecătoare care ținea un diavol într'o sticlă. (Am aflat mai târziu, din altă lume, că asemenea diavoli în țară se vând la Iarnarec la Fălticeni). După aceasta — o inimă haună, vrednică de legătura ce făcuse — când îl vede pe moșneag în richită, începe să-l

ocărăscă și să-i poruncească să se coboare. Moșul pierde mîntea și scapă o injurătură!

— Așa ți-e vorba!.. Stăi că trimit eu să te trîntească în gât!

Unchișagul atunci și aduce aminte, cu spaimă, că această blestemată are un spiritus în sticlă și dă de grabă să se coboare din richită. Dar era prea târziu! Moș Grigorie simte că cineva îi smucește mîna, cu care căuta scara, iar scara îi fuge de sub picioare și bietul moș cade cu șira spinării în niște bologhiovani! I s'au frînt câteva coaste și șira spinării i s'a sruțit. S'a vindecat el cum s'a vindecat, dar azi nu mai poate să stea drept, ci umblă frînt în două. Maica aceea azi e în pămînt, dar sufletul ei — cine știe!.. Căci n'a voit să mărturisească prieteșugul pe care îl avea cu Diavolul.

Sînt dispus să admit că Moș Grigorie nu mai era beat. Ce folos! Inui veți face asupra întâmplării relatate, obiecțiuni, la cari n'as avea ce răspunde: moșul s'a speriat, s'a grabit, a lunecat, etc.

Moș Grigorie mi-a mai spus încă o curiozitate. Un prieten al lui, un „solomonar“, avea o carte cu ajutorul căreia putea să poruncească norilor. Cartea aceasta el o smulse din mîna altui solomonar mai bătrîn, pe care, cercetîndu-l într'o zi, în sihăstria lui, îl găsisse trăgînd de moarte. Ce făcea cu cartea, prietenul lui Moș Grigorie?

Cînd avea gust să plouă, lua cartea cu el și se ducea departe, dincolo de a-

cești munți de prin prejur, în niște locuri sălbatice și neajunse de oameni. Acolo, deschidea cartea și o citea de noiaze și nouă de cri. Cînd sfîrșea cu aceste nouăzeci și nouă de citiri, nouri îi înconjurau și îl ridicau în sus, iar solomonarul sta cu ochii pironiți în carte și citea înainte. Stînd astfel între nouri și citind mereu, nouri mergeau și ploua pe unde voia solomonarul. Dar un lucru! Era în cartea aceea o literă cu o virtute primejdioasă: dacă vrăjitorul dedea peste ea și o citea, praful se alegea de el. Trebuia s'o ocolească și să n'o citească, altfel nouri se desfaceau și pe el îl înghițea pămîntul.

Însă acest îmblînzitor de nouri se vede că era mediocru mulțumit cu meseria lui, căci într'o zi vine la Moș Grigorie și-i propune să-i vînză lui cartea magică. Moș Grigorie îi răspunde înțelept:

— Ce să fac eu cu ea? Nouri trebuie să purtați de Dumnezeu pe unde el voește iar omul face un păcat de caulă să și-i supue și să le stoarcă ploaia. Voești, însă, un sfat prietenesc?.. Aruncă aiastă carte în foc și scapă-te de ea!..

Ce-a mai făcut solomonarul, în urma unui sfat atît de înțelept; nu l-am întrebat atunci pe loc, pe Moș Grigorie. Peste un an, cînd am venit din nou, să petrec vara la mănăstire, Moș Grigorie era tot în ciuitir, dar cu câțiva coți mai dedesubt ca altă dată...

DELAVRANCEA-DONA: Țărană

P R O M E T E U

de ION SCAENARU

Invățătorul Dinu Cișan către d-l judecător de instrucție al județului.

Cu privire la dispariția d-lui Prometeu Feraru pentru care dv. bănuiți cătunul nostru — căutat zadarnic toată vara de jandarmii — și, socotind că într-o împrejurare de acest soi, tăcerea poate să fie vătămătoare, am onoare a vă raporta, domnule judecător, cu dela mine pornire, cele ce urmează.

Cătunul Munteni, compus din 70 case și 102 suflete, este așezat pe un platou care, după cum puteți vedea și din alăturata schiță, se găsește impresurat, în chip de cazan, pe trei sterturi de munți, abia lăsându-ți o spărtură, spre mijazăzi, ca să intre și să iasă omul.

Noi impuscăm vulturii. Ca să pătrundem în coltoane trecem pe punțile care leagă platoul cu munții, tăiați și ei de prăpastii, cărora nimeni din noi nu le-a zărit fundurile, și despre care atâta stăm că vuetă într-una, zi și noapte, și mai cu seamă noaptea. Alte prăpastii se deschid și pe dedesubtul cătunului, platoul fiind sprijinit pe niște bolți de care vucetele pomenite se învorbă, se adâncesc și se sparg de ție se pare că odată cu somnul și visul, platoul jufeste purlându-și casele și oamenii, pe ape nevăzute.

Veți zice dv., că pentru ce nu ne folosim în drumul la treburile noastre, de drumeagul ce se scurge prin spărtura dela mijazăzi. Cu toate că de multe ori suntem amenințați ca dintr'odată, fără nici o pricină, câte o punte să se fărâmițeze sub noi (după cum s'a și întâmplat), la ispița de a-l scotoi umbilant pe el, nu se mai gândește nimeni în cătun, Pornești, să zicem, ca să-i dai de capăt; în drum, ești incredințat că trebuie să te scoată undeva fie la lumina, fie chiar și în bugetul munților; zorești pașii și te minunezi că nici în dreapta nici în stânga nu se vede nici una din grozăviile povestite de bătrânii cătunului, și tot zorind, în credința că alergi în linie dreaptă, nici nu știi că te plimbi pe dedesubtul pământului și că nici odată n'ai să te mai întorci la rosturile și gospodăria dumitale.

Ne-am așezat aci după indemnul celui mai bătrân din bătrânii noștri, moș Joian, nume ce și l-a dat singur pentru că, ne-a spus el, a fost născut într-o Joi (poate știți că la țară, vițelilor li se dă nume după ziua în care sunt fătați: miercan, joian, sâmbotin, etc.).

Moș Joian nu vânează. După ce desfacem vulturii pe la moșieri, boierii târgurilor, ori negustorilor care ni-l arvunesc din vreme, îl miluim și pe el. Nu e mulțumit și ne bombănește într-una; și atunci, de neaz (el știe să descante vulturii), dă capul pe spate, ochiște vreo răpitoare, o flueră într'un chip ciudat și n'o sălbește din ochi până ce n'o vede rotindu-se buimacă deasupra capului.

N'a vroit să ne învețe descântecul, el însuși folosindu-l foarte rar. Și nici pe cei prinși nu-i ține; îi cercetează cu luare aminte, se incredințează că nu e cel pe care-l căută, îi flueră de plecare, îi îndeamnă dacă se înpleticesc, și nu se urnește din loc până ce fiara n'a ajuns în slăvi. Apoi, isprava făcută, se întoarce spre noi și râde.

De fruda noastră nu se sinchisește. Dacă vreu flăcău coboară cu teasta găurită ori pieptul și pulpele, sfâșiate, tărându-și cu sufletul în gură brada, moș Joian, ca să nu fie incolțit a da leacuri

ori a meșmondi un descântec se face nevăzut. Căci vânătoarea e neînchipuit de grea; impuscând și intinzând capcane asta nu va să zică prindere; e numai un răgaz, a apropiere între cel de sus și cel de jos, atât cât îi trebuie flăcăului să se repeadă cu scula gata (cuțit, topor, bătă) și abia, abia atunci, domnule judecător, începe lupta între pasăre și om.

Era prin preajma vacanței de Paști și tocmai dădusem drumul copiilor (zece școlari, băieți și fete, pentru care primesc dela părinții lor câte un vultur pe an), când, ajuns în mijlocul platoului, aud văjălala. Repede îmi pregătesc pușca, ochiesc și trag. Nu cade. Auzind împuscătura, aleargă și alții; trag și ei. Nu cade. Nu mai era vorba acum că ne scapă, ci teama să nu ne înhațe vreun copil. Îi strângem și facem roată în jurul lor, pregătindu-ne topoarele, cuțitele, bătele (noi le avem asupra noastră în orice clipă) și, când să ne repezim, iată-l pe moș Joian că flueră.

Flueră și pleacă cu vulturul după el. Nu mai e pasăre, nici răpitoare; e o fiară a văduhului de o mărime și frumusețe rar întâlnite la cele prinse de noi până atunci. Nu vrem să ne scape și ne năpustim pe urmele anchiașului. Moș Joian se oprește, ne măsoară, se întoarce și, liniștit, își cercetează prizonierul; nu-i mai dă drumul; dimpotrivă, îl flueră mereu, se urcă sus și, călare pe el, intră deasupra porții, în bătaură.

Asta, întrecă toate smintelile cu care ne obicinui de de atâta vreme uncheașul, de oclă plămuită a ne proface că ne ducem pe munte apoi, întorsi pe furis, să-i doborâm vulturul. Dar n'apucărăm să ajungem la punte, când, prin mijlocul drumeagului, zăresc un om, urcând încoace și făcându-ni într-una semne, să mă apropiu.

— Domnule învățător, zice, sunt Prometeu, agent la „Paradisul” societate anonimă pentru asigurări în caz de căsătorie, boală și moarte — și v'asî ruga să aveți bunăvoința de a vă înfocare și a mă însoți la sfinția-sa părintele, ca să vorbim în trei. O să vă intereseze.

Am lăsat tovarășii și m'am întors, buimăcit de felul cum străinul intrase în vorbă (ați observat că nu ne-a dat bună ziua), și întrebându-mă cum o fi ajuns el să aște cătunul nostru, uitat de autorități, neștiut de nimeni, nevăzut din orice parte ai veni.

Mă uit și la d-l Prometeu: e înalt, are o barbă de apostol, și niște spete ca stăvilarele. Socotesc că e necuvincios să-l întreb cum a pătruns aci, dar el par'că mi-a priceput gândul.

— Eu cunosc munții, domnule învățător, tot așa de bine ca și dv., m'a liniștit d-l Prometeu fășind înaintea mea pragul, în casa părintelui.

Ne-a lămurit ce înseamnă o asigurare pentru căsătorie, apoi una pentru fristele împrejurări de boală și, la urmă, cea mai dăreoașă, pentru caz de moarte. Ascult din ce în ce mai uluit, furat de vorba lui, de felul cum rostea cuvintele, privind uneori, cam întunecat, spre casa lui moș Joian, întorcându-se apoi spre noi, iluminat ca un arhanghel.

— Ce frunte de zeu! exclamai eu ca un prost, minunat că un așa om, învârtește o așa meserie.

— Nu vă cer bani, spuse el văzând zăpăceala mea. Știu că n'aveți. Ratele

mi le veți achita dându-mi fiecare câte un șoim.

— Ce credeți dv., că este un șoim pentru noi? Incercați eu să repar stânghița de adineauri.

— Tot așa cam ceiace este și țurea pentru copii, mi-a răspuns binevoitor d-l Prometeu, dovedindu-ne că se pricepe și'n asta.

Ne-am asigurat, întreg cătunul, afară de moș Joian care a mormăit o amenințare și a intrat în casă. D-l Prometeu, venea la sfârșitul lunii ca să-și încara într'o dubă anume făcută, cei trei șoimi pe care flăcăii îi așezau, și înăuntru.

S'a purtat cinstit. Plătea fiecărui dreptul când se cumuna, când se întorcea rănit de la vânătoare și, urmașilor ori bisericii, când era caz de moarte.

Începusem a ne zidi din piatră case noi (nu din blăni de stejar ca până atunci). D-l Prometeu ne aducea, la schimbul șoimilor dați pe deasupra, lucrurile trebuincioase gospodăriei între care, cele mai de folos meserie noastre, o grămadă de lămpi electrice de buzunar. Ne-a învățat să lucrăm și un soi de capcane în care regele vădubului odată intrat, nu-l mai era cu putință să sfășie pieptul și să găurească teasta flăcăului. Ar fi prea lung, domnule judecător, să înșir aci toate cele cărate dela oraș de d-l Prometeu, ca să ne plătească șoimii.

Moș Joian stătea deoparte, bolbomăind blesteme. Odată, adunând cătunul ne-a afuișit pe toți, chiar și pe părintele; sfinția-sa ne-a desfăcut de blestem și a oprit pe unchișul să mai intre în biserică. Credeți că s'a potolit? Ai, moș Joian ne-a amenințat cu vulturul pripășit, ne-a povățuit să ne descolosim de străin și ne-a rugat să nu-l săcăm în stare, la bătrânețile lui, să vere sânge, căci va vărsa!

— Vă depărtați de credința strămoșilor noștri, ticăloșilor ne bombăna unchișul toată ziua. Preot ești sfinția-sa! Alungă străinul până nu descânt vulturul... auziți?

Odată, ne-a spus că d-l Prometeu dăune șoimii în niște peșteri că pentru asta-i strânge și ne face pe plac.

— Îi chinue părinte, îl chinue, Ascultă! și atunci, unchișul întepenea cu ochii împietriți de groază.

— Ascultă sfinția ta, vaerul paserii care se sbote... ciocurile tăiate... ochii aruncați afară... sângele pe pietre. Blestemat să fii! și fugea plecând capul căm într'o parte când într'alta, după cum se părea că vine svonul auzit în smânteala lui.

În ajunul Rusaliilor, d-l Prometeu se șeste cu o lădiță din care scoate o cutie, apoi o pâlnie, sârme și butoane. Lucrează toată ziua cu clești, cu foarfeci și ciocane, întinde firele și zice, gata! După asta, coboară iar la dubă se întoarce cu o mașină în spinare, alte sârme, alte butoane, alte manivele, dar mai multe și mai încurcate. Aleargă încoace și'n colo, se pierde pe dedesubt, în prăpăștiile cătunului, urcă iar, se cațără prin copaci, agată lămpi, iar spune: gata!

— Aceasta-i o mașină care prinde m'zica, și se numeste radio. Cealaltă, un care să fabrice lumină pentru cătunul Munteni. E ajunul Rusaliilor, s'a înoplat și sfinția-voastră poate dorește să se facă lumină? Iat'o!... deocamdată strălucește numai pe platou și în copacii mâine o să fie și prin case. Să trecă

UN TIP DE DASCĂL

de N. D. MICHAIL

profesorul de fizică, om scund și subțil la trup, brunet cu mustața lăiașă și ochii mici negri duși în fundul orbitelor, pleoapele de sus cu sfârșit de-abia îi poate ține descoperit vâlcășul ochilor, privirea-i e pierdută, veșnic somnolentă. Mișcările toate îi sunt de demoale, pare că s'ar gândi să se bazeze pe principiul economiei în degajarea energiei fizice! E scurt la vorbă, scrută și brutal, sgârșit la note și cu o răutate peste măsură de obosită, căci e ocupat într-o înfăptuirea multor și în probleme ale unei vieți practice plină, de dorințe sensualiste nepotabile și mai cu seamă, e un mare sugativ al locului. O, da! Cine poate și mai decât el, efectul mîșnă al alcoolului când a fost numit și director al școlii profesionale, la un pahar de vin distind pe secretarii școlii, aceștia să li se deslege limba și să li se ivească multe din acele taine măștile de speculare, ce se petrec pe la un seminar, pe seama fostului director!

Domnul Tândală, profesor și director, e om cu dublă acțiune: mătă cu șarpe și tigră cu cel de jos!

În vreo trei ani mîntea respectivului profesor de fizică și director, e călăuzit numai de un gând, de arzătoarea lui: să-și cumpere un automobil.

Într-o zi de intrare!

Profesorul Tândală, intră în clasă. Strigă: „Bună ziua!” Scotește la lecție. Și ascultă, și iar ascultă.

„Văd că tremurați ca varga! Își făceau prin bănci, ca să-i ocrotească de ascultare.”

Vladimirescu, strigă domnul director, întorcându-se cu vocea sa hărășitoare către tăcerea smerită a clasei! Ce căldură specifică a unui corp?

Căldura specifică e căldura proprie a corpului.

„Dar la câte grade îngheață apa?”

„La 0°.”

„Care e punctul de topire al gheții?”

„Prin căldură, ghiata se topește.”

„Bă, nățăfleață! Răspunde-mi drept!”

„Acesta e un sfânt, și moaștele lui să rămână ca pildă copiilor noștri, a spus părintele îngenuchind cel dintâi.”

„Și ridicându-le pe prapuri ne-am întors în cătun, care lumina de țigărie era mai mare dragul, alimentat de uzina mică și simplă de o puteai lua în brațe — înființată de bunul nostru prieten. Văjăia cu energia trasă, prin douăzeci de fire, din duhul pământului despre care vă spusei că hăuie cumplit pe dedesubtul platoului, în timpul nopții.”

„În lipsa noastră, unchișorul vruse pe semne să ni-o strice, căci l-am găsit deasupra ei, făcut cărbune.”

„Am așteptat să plece părintele, am tras lesul jos, l-am aruncat căinilor, dar căinii au fugit înspăimântați, urlând a cobă.”

„Și pot să vă spun, domnule judecător, că zărind în copaci lumirile aninate de binefactorul nostru, au tăcut numai decât.”

pușcă și nu pe de lături. La câte grade se topește?

Vladimirescu, bătaia ca o nuia de salcie sub vânt paternic, apoi, cu glas în timbru de neînregistrat prin diapazon, completează timid:

— Ghiata se topește la 0° plus puțină căldură.

— Nățărăule, treci la loc. Ai nota două, E scos Boșoroagă V.

— Boșoroagă știi tu ce este accelerația?

— Da, domnule profesor.

— Ei ce este?

— Accelerația... de exemplu...

— Nu cu de exemplu, măi. Spune-mi ce este ea, accelerația?!

— Aha! Da! Accelerația e când...

— Lasă pe „când” la o parte și definiște accelerația.

Boșoroagă se frământă locul, își plimbă privirea când pe un perete când pe un altul, fixează un punct în tavan, încruntă arcadele sprâncenelor luând aerul unei atențiuni concentrate, mozoleşte limba în gură și bolborosește ceva pentru sine... apoi, se uită tîmă în ochii profesorului, fără să scoată o boabă.

— Ei, cum e? Ce e accelerația?

— Accelerația... e... și i-a înghețat acțiunea verbului ajutător pe buze.

— Vită nățărată! La loc, ai nota două!

La mine, să știi că nu merge. Sau te pui cu burta pe carte sau de nu... te las... hotărît, te las. Trebuie să alegem odată graul de neghină... Marș!

Și întorcând foaia catalogului, scoate la lecție pe Cucuvas.

— Spune tu Cucuvas, ce este accelerația?

— Accelerație se numește cantitatea constantă cu care viteza crește în fiecare secundă.

— Sigur! Desigur! Uite cum se vede băiatul care...

Dar profesorul franse vorba și... tuști... cât ai clipi din ochi, sări să se uite pe fereastră.

Zări două siluete nostime! Cu un de-

— Acesta e un sfânt, și moaștele lui să rămână ca pildă copiilor noștri, a spus părintele îngenuchind cel dintâi.

Și ridicându-le pe prapuri ne-am întors în cătun, care lumina de țigărie era mai mare dragul, alimentat de uzina mică și simplă de o puteai lua în brațe — înființată de bunul nostru prieten. Văjăia cu energia trasă, prin douăzeci de fire, din duhul pământului despre care vă spusei că hăuie cumplit pe dedesubtul platoului, în timpul nopții.

În lipsa noastră, unchișorul vruse pe semne să ni-o strice, căci l-am găsit deasupra ei, făcut cărbune.

Am așteptat să plece părintele, am tras lesul jos, l-am aruncat căinilor, dar căinii au fugit înspăimântați, urlând a cobă.

Și pot să vă spun, domnule judecător, că zărind în copaci lumirile aninate de binefactorul nostru, au tăcut numai decât.

ION SCĂENARU

get își mîngăia mustăcioara, se căsnește să-și ridice pleoapele de sus, holbează ochii ce i se rostogoleau electrizați în fundul orbitelor, aruncând un zămbet mefistofelic...

— Acum altă întrebare: Ce este inerția?

Cucuvas se reculege puțin.

— Proprietatea ce are fiecare corp, spune el, de a-și menține starea de repaus, ori starea de mișcare în care se găsește — e inerția

— Bine, foarte bine. Sunt mulțumit de tine, dai răspunsuri concise, precise. Iată un școlar, care-și cunoaște datoria. Bine! Treci la loc Cucuvas.

Și-i trîntește un cincii în catalog.

Bezdeche Voicu din fundul clasei, scoate pe furis ceasul.

— Cât mai e măi? îl întreabă în surdina Ciomag S., corifeul clasei.

— 15!

— Ooof — Of! Și făcându-și o cruce pe pantece, își zice: Doamne ajută-mi. Sca-pă-mă de ascultare!

E scos Ciocoianu Gh., al cărui tată e și el profesor la același liceu.

— Ce este forța, Ciocoiene?

— ?!

— Corpurile, adăogă profesorul, sunt prin sine inerte, nu-și schimbă starea lor de repaus, nici de mișcare, nici starea de agregată decât numai prin cauze externe lor, — denumite forțe. Ai înțeles?

Ciocoianu stă ca vița proptită în hărac.

— Ce este așa dar forța?

Profesorul îi dă un ghiont și-l mișcă din loc.

— Ei vezi, adăogă el, mișcarea ta din loc e datorită unei forțe... Care e?

Ciocoianu rămâne cu gura căscată! Apoi —

E ghiontul, d-le profesor.

— Păi așa, mă! Dar dacă de exemplu, eu te prind la teză copiind și-ți dau unu. Tu începi să bîzâi, verși lacrimi, te mi-losești să te iert că nu vei mai copia... Efectul acțiunii manifestarea, mișcarea ta, — ce cauză are?

— Cauza e unu, Nota unu... e forța.

— Bravo!

Și profesorul continuă:

— Dar ia să vedem Ciocoiene, poți tu să-mi spui, cari sunt caracterele unei forțe?

— ?!

Și profesorul hârș, îi cîrpește o palmă.

— Ei, care-s caracterele forței?

— ?!

— Hai măi, că doar nu e cine știe ce școală!

— Da, d-le profesor! Caracterele forței sunt, întâiu: locul în care palma lucrează

— Bun! Asta va să zică, punctul de aplicare.

— În al doilea rând, vine drumul pe care-l urmează capul, asupra căruia a lucrat forța palmei.

— Bîn! Asta însemnează, direcția, nu? Apoi...

— Apoi vine, mișcarea capului în sus, în jos, înainte sau îndărăt.

— Ei, ce e asta?

— ?!

— E sensul. Și în cele din urmă?

— În cele din urmă, d-le profesor, vine

durerea mai mică sau mai tare, după cum a fost palma.

— Așa mă! Aceasta e intensitatea, adică mărimea forței. Cari-s deci, caractererele forței?

— Punctul de aplicație, direcția, sensul și intensitatea.

— Ei, vezi că știi? Tu ești doar băiat deștept...

Și Cioroianu se simte măgulit de câte știe...

— Dar că să-mi spui tu acum, câte feluri de forțe cunoști?

— Forța rectilinie și în linie curbă, frântă...

— Eh! Nu așa. Când de exemplu tu ești un trândav tot anul și eu mă țin scări de tine, atunci forța se zice că e constantă.

— A, da! Domnule profesor! Există forță constantă și forță variabilă.

— Ho! Ho! Nu te pripii! Nu te repezi! Există așadar o forță constantă și... Cioroianu.

— Și o forță...

— Momentană, completează profesorul, adică atunci când lucrezi numai un moment asupra corpului. Imi poți da tu un exemplu?

— Exemplu?...

— Da, un exemplu.

Cioroianu își rotește privirea asupra clasei întregi, se gândește la multe exemple și la nici unul.

— Ei, uite! Când tată-tău, după ce s'a certat cu nevastă-sa, vine la școală... și tună și fulgeră... e o forță momentană.

Pe coridorul clasei se aud două voci. Profesorul se repede la ușă, o deschide. Sunt cele două siluete nostime, ce trecuseră mai înainte pe sub fereastră...

Băieții sar în sus de bucurie, căci în zece minute sună de ieșire.

Domnul Tendală intră din nou în clasă.

— Bine! Foarte bine, Cioroianu. Treci la loc.

Și-i pune nota șase.

E scos Bărbulescu la lecție.

— Ia spune tu Bărbulescu! Ce este viteza?

— Viteza e înțelegerea ce-o are un corp în mișcare.

Profesorul strâmbă puțin din nas și clipește lung din ochi.

— Bun! Va să zică, viteza e în funcție de spațiu și de timp.

— Da, d-le profesor, viteza este egală cu spațiul supra timpul.

— Bravo, Bărbulescu! Dar ia să-mi spui tu acum: cum se măsoară viteza? Bărbulescu, nalt cât o prăjină, cu fața smeacă și ochii pieziși de japonez — stă câteva clipe dus pe gânduri ca și cum ar fi avut de deslegat cine știe ce probleme de calcule integrale, diferențiale, cosmologice și ontologice, apoi, scuturând din cap, semn că și-a adus aminte, explodează:

— Da! Viteza... lungimea vitezei se măsoară cu metrul!

— Hm! Dar ia spune Bărbulescu, știi

tu care e viteza medie în mișcarea uniformă relativă la un om pe jos?

— Da: 1,3 m. pe secundă.

— Bun. Dar un tren de persoane, ce viteză medie are?

— 3 metri pe secundă.

— Bun. Dar trenul accelerat?

— 14 m. pe secundă.

— Foarte bine. Dar glonțul de pușcă?

— 450—500 m. pe secundă.

— Bun de tot. Dar poți să-mi spui tu, care este viteza maximă a unui... automobil?

Bărbulescu cade iarăși pe gânduri. În cruntă sprâncenile, își sughe nervos buzele, taie o mutră de imbecil, joacă, sacadatic degetele dela mâini, aruncă o privire pe fereastră, pironind-o pe firmament în așteptarea unei inspirații a Celui de Sus și într-o clipă de străfulgerare salvatoare, grăește:

— Viteza variază la automobile, d-le profesor.

— Așa e! Firește că da! Există o viteză constantă, dar... există și o viteză care variază... Foarte bine. Dar stai! Pentru că veni vorba de viteză la automobile... Bărbulescu, bine, du-te la loc... să vă spun și eu ceva, ce nu este în carte la voi.

— Eu, continuă profesorul de fizică, am de gând să-mi cumpăr un automobil... Voi știți, că sunt diferite feluri de automobile: Ford, Chevrolet, Cadillac, Buick, etc. Ce profit nu aduce un automobil la casa unui gospodar?.. Așa de exemplu, dacă cineva are o funcție în orașul X, și în același timp are și o moșie, să-i spunem în Craiova, — ia gândiți-vă voi, ce economie nu poate face el cu o asemenea mașină... Nu mai are nevoie de tren! Pleci la moșie când ai treabă și nu mai ești la chere-mul C. F., căci automobilul te așteaptă la scară! nu riști să fii strivit ca într'un tren aglomerat! Economisești timpul! Apoi, pui tu în buzunar furturile și salariile servitorilor și vichărilor de pe moșie, de cari numai ai nevoie, căci automobilul te poate duce oricând, să fii însu-ți străjerul moșiei tale! Ia mai gândiți-vă apoi că schimbând carosăria automobilului, poți transporta tu producător direct la detailist produsele moșiei tale ca pepeni, cartofi, ceapă, etc. Dar ce avantajii nu poți trage pe urma unui automobil? Un automobil poate avea și rol de vașnic jandarm! Te urci în el, dai o raită pe străzile orașului și prinzi ca potranichile pe toți elevii de școală ce hoinăresc contrar regulamentului după ora nouă seara. Nimeni, mai bine de cât voi, nu și-ar putea da seama, din acest punct de vedere, de importanța vitezei unui automobil. Și această viteză atârnă în primul rând de motor. Motorul e plămânil, e inima mașinei. Dacă ai un motor care nu curge, cu distribuție în cap și culasă cu compresie ridicată, ceea ce dă un spor de putere, de viteză și suplețe, dacă ai o distribuție a mașinei de șase cilindri, ce poate desfășura forța necesară pentru a

urca aproape toate pantele în priză directă și a atinge chiar o sută de chilometri pe oră, dacă ai 46 C. V. a 24 de furari — uzură neînsemnată și durabilitate îndelungată a motorului, dacă ai o pompă și un filtru de benzină, asigură în orice împrejurare, scurgerea cantității a carburatorului spre motor, dacă ai un filtru de aer A. C., o ungere automată a supapelor, asigurând un mers lin și regulat, dacă ai frâne puternice pe patru roți, ce opresc avântul mașinii în mod aproape instantaneu și la orice viteză, ușoară de mână și nu deosebit absolut nici un zgomot și dacă și din punctul de vedere estetic, mașina atinge un grad de eleganță, forma sa grațioasă și svelată exprimă mișcare și viață, planșa de bord cuprinde toate părțile de control, care sunt ușor accesibile, dacă ai toate acestea și pe deasupra un bun șofeur mecanic, atunci...

— Brrrrr... Brrr... rr...

Era un automobil în care aștepta nevastă.

— Ei, băieți! Stați în liniște, puțină sună. Pentru lecțiunea viitoare, luăm mai departe despre: compunerea și decompunerea forțelor, rezultanta forțelor paralele proporționalitatea forțelor constante, accelerațiile, despre greutate, materie și pârghii, adică, dela pag. 14 până la pag. 150. Ați înțeles?

— Da, domnule profesor! strigă ei pii în cor, bucurându-se că scăpaseră.

Și domnul profesor-director, iesind din clasă cu pași reținuți proptiți într'un baston de vită de vie, cu privirea pierdută, vecinic somnolentă și toluși în ochii injectați de-o sensualitate nepăsătoare, se infundă — în tovărășia unei tinere siluete — în automobil...

Băieții pitulați, priveau pe ferestre zâmbind pe infundate.

Și automobilul dispăru cu una sau cuai putere, lăsând în urmă un nor de praf...

— Fraților! exclamă Cioroianu, acum înțeleg eu, ce înseamnă forță momentană...

Și clasa toată, isbucni într'un hău de râs.

N. D. MICHA

critica literara

VASILE SAVEL :

Lucrătorul viei și Pelerina verde

(Editura «Ancora»)

Un scriitor sincer cu sine însuși și cu ceilalți, un observator aprig, dar mișos și cumintă, Vasile Savel și-a pus în opera lui ce-a simțit real, în momentele sale de reverie nesfârșită, în analizele sale de toată vremea, în disecările sale zilnice. Deaceia tipii săi sunt niște revoltăți — pentru că viața este nedreaptă cu ei și cu cei mai mulți — eroii săi sunt simpli, dar puternici, umili, dar nu și resemnați.

Pelerina verde este un caleidoscop de toate zilele, un film al evenimentului zilei. Spiritul de observație al lui Vasile Savel se încearcă asupra tuturor subiectelor la ordinea zilei, pe care le explică le comentează, le dă o stare civilă în imensa și nesfârșită cronologie de azi. Sunt lucruri interesante, ce trebuie notate cu creionul albastru pentru a fi reținute.

Lucrătorul viei conține o serie de nuvele și de schițe. Vasile Savel este un scriitor realist. La el viziunea este trăită, adică un fapt. De aceea schițele lui sunt documente omenești și nu lucrări de amator. Pare că primul volum completează pe al doilea.

Lectura este utilă și stilul clar, curgător și fără mestesugul greoiu al unei haine de împrumut.

GHEORGHE CERNEA :

Floricele din jurul Căminului

(Poezii populare din Ardeal)

Este o fericire că mai există și azi amatori de literatură populară și, mai ales, de poezie populară. Inceputul veacului trecut a fost un fel de laborator unic pentru dezvoltarea poeziei populare. Se pare că scriitorii și poeții s'au luat la întrecere pentru a culege și a preface legendele și poeziile popoarelor simțind pericolul invaziei modernismului, care n'a întârziat să vie cu drumurile de fier, cu avionul, cu vaporul perfecționat, cu automobilul, cu toată modernizarea modernă, prin gramofone, prin telegrafia fără fir, prin radio. Farmecul trecutului trebuia să înceteze și, cu el, legendele poeziei populare.

În Germania, prin Herder, care a făcut o colecție frumoasă de poezii populare, prin frații Grimm, care au adaptat în literatura germană poveștile și basmele mitologiei germane, mai ales prin indemnul marelui Goethe, folklorul a fost impus atenției și dragostei masselor, ca și elitelor. Culegeri de poezii populare s'au mai făcut, la începutul veacului al XIX-lea, în Serbia de către Carașci, în Grecia de către Fauriel, iar la noi folklorul a cunoscut poate cei mai mari măști ai genului. Colecția de balade și poezii a lui Vasile Alexandri, nu numai că este una din cele mai frumoase din câte există, ci este oare cum inspiratoarea de mai târziu a întregii noastre literaturi culte, un fel de ciclu homeric. Grație Muzei gîngăse și tineriști care l'a inspirat pe Alexandri, aceste balade și poezii, *mădiște* de el, ne-au dat o operă literară de cea mai mare importanță. Tot ce s'a cules mai târziu ca poezie populară de Iarnik-Bârșeanul,

de Sevastos, de Gh. Dem. Teodorescu și alții nu are decât o valoare relativă și cu mici excepțiuni de poezie lirică și numai în versuri izolate. Alexandri a reușit să ne redea totul din mitologia poporului românesc, legendele lui eroice și din lirica sa, în monumentală sa colecție. Nu numai poezia populară a avut un maestru incomparabil în Alexandri, ci și basmele, legendele, anecdotele noastre istorice, au găsit în Ion Creangă și în Petre Ispirescu, doi mari prozatori, iar mai ales în Creangă un artist fără pereche.

Și cronicarii au dat subiecte de inspirație poezilor noștri din epoca Renașterii. Mai toate baladele sale minunate au fost inspirate lui Bolintineanu de către Neculcea.

A fost o adevărată îndrăzneală din partea d-lui Gheorghe Cernea de a fi publicat un nou volum, care este o culegere de poezii populare. Din comuna Paloș unde s'a născut culegătorul, în jud. Hunedoara, în Țara Zarandului, în districtul Sibului și al Târnavelor și-a putut strânge aceste poezii care prezintă oare care interes, iar unele sunt într-adevăr frumoase. Numai pentru acestea și volumul său este bine venit. Le cităm și noi mai jos, pe acele care ni s'au părut mai caracteristice. Spicium :

„Cine m'a dat dorului,
Aibă casa cucului,
Și odihna vântului”.

„Cine-a nceput horile,
Aibă ochi cu zorile,
Și fața cu florile
Căci horile-s stămpărare,
La omul cu supărare,
Căci și eu când mă supăr,
Cu horile mă stămpăr”.

Măi bătă ochi cumintă,
Ori ce-ar fi, să nu mă mintă,
Căci mă ști că n'am părinti,
Și mă ști, bătă ști,
Că n'am curte, nici moși,
Nemai dor a te iubi,

Du-te, dule, dorule,
Du-te călătorule,
Legănat prin ierhuri, sân,
S'ojungă la bătă n sân,
Să-i spuți rar și necelșor,
Că nu mai pot de-al lui dor.

Mult mă ntreabă iedera,
De ce nu-s verde ca ea?
Iedera poate și verde,
Că tot în pădure șede,
Aplecată la pământ,
Și n'o bate vânturile,
Ca pe mine gândurile,
Și n'o bate vânturi reci,
Ca pe mine gânduri reci.

Eu aici badea departe,
Deuă dealuri ne desparte,
Dună dealuri șo pădure,
Șo grădiniță cu mure,
Hai pădurea șo tăiem.

Murle să le mănăim,
Pe badea să-l sărntăm.

ION FOTI

GH. ASACHI :

„Povestiri istorice”

publicate sub îngrijirea d-lui PETRE V. HANES, (Biblioteca „Căminul”)

Despre o bibliotecă a școlii secundare se vorbește de atâtea vreme la noi, fără

ca niciuna din încercările, din numeroasele încercări făcute, să poată îndeplini condițiunile ideale ale unei astfel de înfăptuiri. Și de cât de mare folos este o astfel de colecțiune literar-didactică ne-o atestă numărul cel mare de elevi și eleve cari alecătuiesc majoritatea clasei noastre cetitoare. Ce păcat însă că elevul dornic de lectură sau împins de cerințele tuturor programelor să cetească — este nevoit, de cele mai multe ori, să înghită, odată cu alimentele sufletești, proprii vârstei și, puteți sale de percepție, atâtea insanități etico-estetice, atâtea producțiuni literare, pseudo-literare, sau a-literare, atâtea suiri în care dacă arta rămâne terfelită, nici morala nu scapă în mai bune condițiuni.

Iată de ce saluăm cu bucurie toți pașii pe nisip, toate încercările cari năzuiesc la împlinirea acestei lipse atât de adânc simțite. Că și biblioteca literară științifică, editată de Cultura românească sub denumirea de Căminul — tinde în acelaș sens, e neîndoios. Neapărat că nici ea nu poate fi considerată în întregime ca atare. Interesant e că, totuși, se apropie, mai mult decât altele (unele chiar foarte vechi și foarte reputate) de ținta propusă.

O dovadă mai mult este faptul că, în diferite rânduri, editura s'a adresat diferitor specialiști rugându-i să-i întocmească numere potrivite și ca fond literar, și ca preocupări educative și ca limbă.

Printre numerele tipărite sub atât de fericite auspicii sunt cele de mai jos (113—114, 115—116, 125—126, 127—128, 133—134, 134 b's, 133—144) publicate sub directă îngrijire a d-lui prof. Petre V. Hanes, dela liceul Mihai Viteazul.

Într'adevăr convins de necesitatea unei astfel de lecturi, de valoarea literară (mai redusă) și educativă a povestirilor lui Gh. Asachi, d-sa ne dă următoarele 6: *Bogdan Voevodă și Dragoș* (pentru clasa I-a); *Alcaandru cel Bun, Valea Albă* (pentru vechea cl. III-a, azi a II-a); *Petru Rareș* (pentru vechea cl. IV, azi a III-a) și *Svidrighelo* (pentru vechea clasă a V, azi a IV-a — tot atâtea povestiri simple, și ca fond și ca stil, perfect, potrivite cu gradul de înțelegere al copiilor cari trebuie să-și dea seamă în fine că adevărata navelă istorică, aceea a lui C. Negruzzi și Al. Odobescu, nu s'a putut naște așa decădată, că, prin urmare sub cele mai rudimentare înfățișări, ea se datorește lui Gh. Asachi față de care am fost, atât de ingrați.

Dacă am considera aceste reeditări, modernizate numai ca ortografie, o încercare de răinviere a unei părți din activitatea, multiplă a lui Asachi — rostul lor ar fi salutar.

Nu uitați însă că, pe lângă un semn izolat de recunoștință, ele înseamnă o măsură pedagogică spre a se ajunge la cultivarea armonică a sufletului copilului prin ajutorul exemplelor de neînălțurat. Iată din ce cauză, deși apărute de multă vreme, nu ne-am putut să-păni să nu le relevăm, recomandându-le, cu toată căldura profesorilor de limba maternă, părinților și educatorilor cari, pe lângă clasele amintite, le mai pot utiliza și la clasa a VI-a, unde noua programă analitică a dat oarecare atențiune atât de uitatului Gh. Asachi.

PAUL I. PAPADOPOL

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

„PARISIANA”

Înainte de începerea spectacolului, am spus unui camarad, că mi-e teamă la reprezentarea Parisiane. Mi-era frică să nu asist la o adaptare, nu a piesei, ci a interpretării. Și de ce îți-e frică...

Piesa e veche. A făcut, — spune cronica vremii — multă valvă. Poate prin

D-na FILOTTI

titlu. Atractiv. Dar cu nimic specific. Poate prin curajul punerii în scenă a unui menaj, fără sfială, în trei.

Dar Parisiana e o piesă — ca oricare alta. Subiectul simplu, real și tratat real. Așa de real, că nu impresionează.

Clotilda (Parisiana) e măritată cu un bătrân perde vară și prost și ridicul. Clotilda își alege un amant. El aduce în casă. Amanatul o iubește și e gelos. Orbi-l de gelos. Artăgos țipă într-una. At-

d. N. BĂLTĂȚEANU

mosfera familiară e în acest trio. Față de soțul imbecil o aparență de jenă, ca morala familiară să fie satisfăcută. Iar încolo, femeia ca să-și asigure trăinicia casei, și să nu sufere în satisfacerea capriciilor, are un amant de inimă, mai pe urmă altul, revine la cel dintâi și face cum e mai ușurel, ca să obțină slujbă pentru bărbat.

Este totuși în adâncul acestui subiect, un profund sentiment de amărăciune, pe care-l vedește piesa printr-o serie de încrucișări de replici.

Și este și o falfăire de comic, uneori tare și amar, determinat de contrastul dintre atitudinea convinsă a

personajilor că așa sunt și un motiv, care n'a fost acoperit de nevoia Parisiane de a avea numai decât un amant de inimă și de schimbarea lui, ca să găsească slujbă bărbatului său.

Interpretarea a fost o adaptare minoră. D-na Filotti a fost Parisiana, cu toate mijloacele remarcabile de cochetă, cu toată varietate de posibilități, pe care le are marea artistă de a sublinia trecerile dela stările sufletesti cele mai simple la cele mai complicate, cu toată forța și gradată de a hotărâni comicul situației într'un complex dramatic.

N'aș putea spune despre partenerii d-nei Filotti același lucru. Câte-si trei sunt și talentați și cu experiență scenică d-nii: Soreanu, Băltățeanu și Critico.

D. Soreanu cu mult prea monotone. D. Băltățeanu numai zguduie de gelozie și explosiv. D. Critico mai bine nu juca.

B. CECROPIDE

TEATRUL VENTURA

„FRĂȚI DE CRUCE”, comedie în 3 acte, de d. Paul Prodan.

Fînd împrejurările cauză de întârziere la cele mai multe reviste, pentru apariția imediată ca la ziare, a cronicii dramatice, se întâmplă că păreriile tale

D-na LENY CALLER

să nu mai prezinte importanță în caz că piesa „a căzut” sau să apară în vechite când piesa face serie.

Inactualul, specific cronicii dramatice la reviste, îți îngăduie să fi de cele mai multe ori obiectiv. Impresia bună sau proastă (se întâmplă de cele mai multe ori!) a fost roasă de timp și atunci liberat de sentimente, adesea și de subiectul piesei, izbutești să găsești calități unde nu vedeai decât cîsururi.

Uneori, și acesta e cazul piesei d-lui Prodan, dacă socotești că cititorilor unei reviste nu mai trebuie să li se povestească subiectul cunoscut prin ziare sau datorită succesului, te simți stinghe-

rit în elanul de a lăuda, lipsind datele care să te justifice.

A vorbi în generalități înseamnă a da unei piese ca „Frați de cruce”, semnificații mai grave decât au fost în intenția autorului și s'o privezi de farmecul ei propriu, legat atât de strâns și isvo-rit din subiect.

Subiectului i s'au făcut unele obiectii. Nici una intențională însă, fiindcă noutatea lui stă în specificul său românesc și felul cum a fost tratat. Și d. Prodan s'a dovedit un iscusit meșteșugar de teatru și bogat în fantazie. Sunt însă unii cari vor să găsească și defecte acestei comedii amuzante, fără pretenții de universal și eternitate. Dar cine poate

D-I TIMICA

multumii pe toată lumea! Nu ar apăru oare alături pretențioși esteți cari găsece lipsuri grave și lui Shakespeare?

Obiectiile lor n'au putut însă dăuna succesului piesei; și credem că autorul a primit astfel cea mai mare satisfacție.

Drept vorbind, chiar scopul unor astfel de piese este să amuze și să aducă bani la casă. La ce bun să le iei în serios și să-ți incurci mîntea analizând verosimilitatea subiectului sau verdictului psihologic al eroilor, când îți dai seama că eroii nu sunt decât marionete care se mișcă în cadrul unor intrigi bine fixate și cu desnodăminte prevăzute.

Ce prezintă oarecare interes în acest gen de piese este inventivitatea autorului în tratarea subiectului, pentru că subiecte n-ai, e greu să mai ceri, când se scrie atâtea teatru și se rulează atâtea filme.

D. Prodan a reușit în această direcție și este păcat că nu avem curaj să repetăm cuprinsul unui subiect, care în fiecare seară, amuză pe tot mai mulți. Dacă izbutim astfel să facem pe unii curioși să vadă piesa, misiunea noastră e îndeplinită, fiindcă aceasta doream: să vedeți „Frați de cruce”.

De data aceasta putem spune, misiune. Altfădată a putea fi și o răzbunare, împotriva aceluia care nu s'obligă să se ducă la teatru.

Cei cari au văzut „Frați de cruce”, sau vor vedea-o, ne vor da dreptate, când afirmăm că între d-nii Timica, Pop Marțian și d-na Leny Caller este o accentuată rivalitate de o excela în rolurile încredințate. D. Matei bine și cu accent moldovenesc, la care ține atât de mult.

Punerea în scenă de d. Victor Ion Popa. E destul spus.

ION FLOROIU

in stranamitate

CLAUDE ANET

de V. DAMASCHIN

Au trecut zece ani de la războiul cel mare și, pe piața literară, se mai aruncă încă, din când în când, pagini smulse din viața frământată brutal și îngurat, de la uraganul trecut, și gustul mai este încă excitat de opere în care palpită vremurile acele.

Apar cu intermitențe, dar apar. Suntem încă în mirajul phasei întinse de Remarque, plasă care poartă numele: „Im Westen nichts neues“.

Remarque ni l-a aruncat, acest material brut, în toată goliciunea sa tragică, iar ce a răscolit lumea literilor și-a ridicat pe pământ valul cărților cu subiect în războiul mondial.

Dacă vom un exemplu doveditor, îl găsim imediat în bibliografiile actuale, unde ne va surprinde numărul relativ mare — în noi ediții sau noi cărți — a operelor cu asemenea subiect.

Ni s'a anunțat o altă ediție a cunoscuței cărți „*Quand la terre trembla*“.

Autorul care se numește *Claude Anet*, la carei reputație e bine stabilită în gustul publicului cititor, și favorizat de aprecierile lui, a găsit momentul oportun. Ni li proaspăt încă în memorie cărțile de mare tiraj și de mare succes de literatură apărute succesiv: „*Les bergeries*“, „*Petite ville*“... și „*La revolution russe*“, „*Lydie*“ (jeune fille russe)...

Cu ultimele, *Claude Anet* evocă febrile aspectele tragediei vieții rusești: *revolu-*

...
Puțini dintre scriitorii postbelici, care nu au putut reda într-o măsură durabilă războiul și cu mai mult adevăr istoric, zilele teribile ale revoluției rusești, ca și în cazul lui *Anet*.

De remarcat faptul, că părerile lui *Anet* asupra celor petrecute în Rusia, sunt prea puțin diferite de opinia publică. Sunt păreri și probleme pe care le găsim și acolo. Păreri cotidiene, schimbându-se între două *schwartzuri*, la un colț de stradă...

Și totuși, părerile lui *Anet* — sinonimul părerilor tuturor — sunt așa de bine adaptate pe mediul rusesc pe care ni-l schițează, că operele prind.

Deși simțim o febrilă grabă cu care scrie — stil extrem de telegrafic, scene scurte conturate — *Anet* și-a impus personalitatea sa scriitoricească, prin prezența robustă a condeiului său. Un talent artistic, sprijinit de o cultură uriașă.

Aceasta ne aduce „*La revolution russe*“ și „*Quand la terre trembla*“ vine să ne confirme din nou cele expuse de autor mai înainte. Dar de această dată mediul atmosferic rusesc se dozează. Sce-

nele sunt redată cu precizie istorică, remarcabilă. Și totuși fără a fi aride, fără a mirosi a stăință greoaie.

Subiectul banal; un moft. O dragoste nefirească între un tată de familie, care și aplicase timp de câțiva ani un regim de educație a voinții spre a se ține de rețeta moralei, și-o fată emancipată, cu caracter suspect. Pe Paul îl iubești? În acest caz, de ce moartea lui o aruncă în brațele lui *Savinski*? Am pune drept premiză, acel cult al cărnii — pentru a vorbi științific: senzualismul slav. Așa ar părea la prima vedere. Dar paginile care se succed, vin să spulbere ideea propusă. Vom remarca o dibuire prin sentimente: contradicție iluzorie și decepționare.

Așa se prezintă cartea din punct de vedere psihologic.

Concepția sociologic-politică, care e predominantă cu toată părerea de rău a autorului, este matur și veridic susținută.

Acum autorul dispăre: îl vom găsi confundat în figurile creațiilor sale. Pe autor îl va chema prințul *Wolinski*, *Savinski*, *Lydia*, și câteodată chiar *Semeonof*.

Ei vor discuta părerile autorului — alias a opiniei generale — *Semeonof* va vorbi totdeauna de bine comunismul propagat de armata roșie: „...singurul partid care poate triumfa astăzi este acel care a promis *pace și pământ*... Nimic din vechea societate nu va subsista și noi vom prezenta un nou sistem...“

Căci „rusului nostru îi place să arate că nimic nu-i este imposibil... Noi suntem un popor religios. Dar formele vechi ale religiei sunt goale de conținut. Ele cad în țărână. Cu noi, o nouă Evanghelie se impune omenirii...“

Cuvintele sunt bombastice, goale: cuvinte de teorie care nu se potrivesc cu realitatea faptelor. Timpul a venit să confirme nuditățile lor veridice.

Figura lui *Lenin* se desprinde viu; îl vedem cu fața aprinsă, cu spumă la gură: „camarazi, muncii pentru principiile noastre, dar nu uitați baioneta!“

Partidului îi trebuie un *Robespierre*; și îl va găsi în persoana lui *Semeonof*.

Și atunci e firesc ca în fața unor asemenea lucruri, *Lydia* să se închidă în turnul de fildeș a gândurilor sale — Ea e o creație a vechiului nihilism de până atunci, care acum nu mai intră în calapoadele vremurilor precipitate. *Lydia* are o diferită concepție, și chiar dacă ar fi acesta pe care ei o servește, mijloacele și rezultatele mișcării, nu se

mai potrivesc deloc cu mijloacele și rezultatele visate de ea. Și e natural, Ideile luate atinse nu mai sunt idealuri și aduc cu ele deziluzia.

Și ea a spus că: „revoluția se face cu victime“. Dar, încercată, primește ca una din acele victime să fie tocmai *Paul*? Naivitatea bonomă cu care protestează, e luată drept scuza; și scuza e universală.

Numai *Savinski* este răsfățatul partidului lui *Lenin* și *Troțki*. Atât doar că îmbrățișările lor prea amicale, îl cam dor. Și aceasta va constitui nenorocul care îl va urmări fatal.

Paginile întregi de istorie a zilelor nenorocite a evenimentelor din Rusia, se vor filma întregind încoane, și nu vor irita retina prin realismul lor brutal.

Romanul ar părea să fie social. Și totuși nu-i, *Autorul* vrea să ni-l impună drept roman de intrigă familiară, numindu-l chiar printr'un motto „la tragedie d'alcôve“.

Tragedia alcoolului?! *Anet* și-a jucat singur o gafă. Ne prezintă personajei neisprăvite, superficiale.

Doar *Paul* apare meteoric — cu morală indiscutabilă — și dispăre în strălucirea lui.

Incolo: *Savinski* o tragedia voinții fără voință; *Lydia* o fire care pozează și mereu ne înșală și se înșală. Senzuali mediocri, cretini.

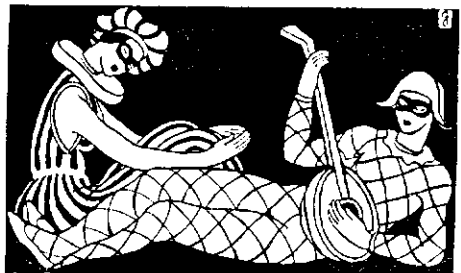
Și totuși „*Quand la terre trembla*“ a avut succes. Nu ne miră. Se poate ca și noua ediție să-i aibă. Și iarăși nu ne vom mira.

În Franța se răsplătește în deajuns munca și talentul; ba chiar și numai câte una din ele.

„*Quand la terre trembla*“ se situează median. L-a ridicat stilul culant, expansiv, care, deși sărăcăcios și prea grăbit, are încă destulă eleganță și seriozitate matură.

Cartea lui *Anet* e o frescă a revoluției rusești, a vieții săngeroase și brutale. E destul și atât.

Dar resursele lui *Anet* nu-s epuizate. Mai așteptăm încă.

CIȘCI ȘI CIȘCI...

D. N. I. RUSSU a publicat în editura „Institutului de literatură”, un studiu asupra **BASMELOR LUI ION CREANGĂ**. Studiul d-lui Russu e o limpede și documentată analiză; e mai ales o entuzastă cercetare, care ajunge la încheierea nu numai logică, dar determinantă: „Citiți-l pe Creangă”.

Dar să cităm

„Comunicat cu căldura expresiei pitorești, legal totdeauna de limba expresivă, nouă și într-o structură de o puritate unică, scrisul lui Creangă poate fi desigur dat ca model de realizare artistică.”

In fața ofensivei de astăzi a disechilibrului și mizeriei stilistice, a dibuirii după formule și a agresivității talentului nul evident putem spune scriitorilor: îndărăt la Creangă, deoarece limba unui neam evoluează cu fiecare moment literar al ei. Și literatura noastră dela Creangă până astăzi, a avut mai multe momente în evoluție.”

Apreciem studiul d-lui Russu și pătrunși de însemnătatea concluziei ne vom îngădui să apelăm, ca prezătorii de toate școalele, cari ilustrează actualul moment literar să-și aducă aminte de scrisul lui Creangă.

Apar la Chișinău **ARHIVELE BASARABIEI**. — revistă de istorie și geografie. — sub conducerea d-lor profesori universitari T. G. Bulat și C. N. Tomescu.

E o revistă de mare însemnătate și pe care numai profesori harnici, răbdători și hotărâți să adune materialul necesar documentar privitor la Moldova dintre Prut și Nistru, puteau s-o facă.

Pe d. Bulat îl cunoaștem de mult, cât e de studios.

Colaborează la revistă învățatul episcop Visarion al Hotinului, I. C. Băcilă, distinsul profesor și ziarist L. T. Boga.

REVISTA SCRITOARELOR ȘI SCRITORILOR ROMÂNI sub îngrijirea d-nei Aida Vrioni, apare în același ritm lunar și cu prietenească sărguință a colaboratorilor. În numărul din urmă (Octombrie) sunt câteva „gânduri de toamnă”, semnate Aline P. Vidrașcu.

Pentru lirismul lor, ne vom îngădui să cităm:

„Gânduri de toamnă, grele uneori, ca un stol de corbi când croncănesc în jurul meu, sau ușoare ca un roi de fluturi albi pe cerul încă albastru”.

Alt gând de toamnă:

„Sunt în viața zile de întunec și zile de lumină; să le suprapunem unele peste altele (Sublinierea e a redacției) ca să căpătăm un clar — obscur suportabil”.

Ne permitem să așteptăm și „gânduri de iarnă”, ca atunci să „suprapunem zilele unele sub altele”.

ANALELE BRĂILEI numără festiv.

Excelenta revistă brăileană a consacrat numărul din urmă, serbării ce se pregătește pentru aniversarea centenarului liberării Brăilei.

Și cum putea să contribuie mai frumos, mai din plin o revistă, care e întemeiată cu fondul spus limpede, că e revistă de cultură regională, decât procurând admirabil material documentar din trecutul Brăilei.

Au scris d-nii N. Iorga (Unde e istoria Brăilei?), Mih. Popescu (Războaie și cetatea Brăilei), colonel C. Demetriade (Asediul Brăilei la 1828), Radu Portocală (Negoțul Brăilei), E. Vărtosu, ing. Coriolan Stănescu, etc.

În tânăra „**VITRINA LITERARĂ**” (No. 4) am găsit într-un articol intitulat „Sadoveanu”, următoarele rânduri:

„In opera d-sale, dacă ai curajul de o parcurgi toată (cum ai avea nebunia de a aștepta sărșitul lumii) ai să găsești peste tot accișii oameni (în esență) și aceeaș natură (tot în esență) începând cu „Soimii” și isprăvind cu „Zodia cancerului”, impropriu zis: adică s'o isprăvi credodată d. Sadoveanu?”

„Dacă ai curajul de o parcurgi” e literaturii de vitrină.

D. G. TUTOVEANU stăruiește cu bunăvoință de dascăl să scoată lunar revista „Serul nostru”. Am văzut numărul pe Septembrie, cu un pios articol pentru Mihail Lupescu, care a sprijinit aproape toate revistele de folklor din Moldova.

Despre Mihail Vulpesu a scris cândva cu admirabilă însuflețire, învățatul Ion Simionescu.

L'a numit atunci „eroul necunoscut”.

B. C.

UN UITAT este și Constantin Goleșcu, căruia, în diferite rânduri, revista noastră i-a consacrat paginile sale. Valoarea lui este minunată subliniată de criticul italian Gioachimo Milloia în prefața noului „Omul din vis”, trad. din Cezar Petrescu și publicată în colecțiunea „Is-litito per l'Europa Orientale”.

Reproducem (după traducerea din „Curentul”) pasagiul respectiv:

„Nu este decât un veac — de când un muntean bogat — Goleșcu — descoperă Occidental, Impresiunile de călătorie ale omului acestuia — de geniu, de altfel, și înzestrat cu o frumoasă inteligență și cultură — are adesea accente de minunare asemănătoare celor ale lui Usbeck, eroul lui Montesquieu din „Lettres persannes”. O umire amestecată cu stănje-nire, în fața unei lumi necunoscute, observațiuni pline de spirit, reflexiuni inedite și adesea o vână umoristică subtilă: iată ceiace putem găsi în descrierile lui Goleșcu.

Luând contact cu o civilizație veche, zguduitoare de revoluții, dar schimbată numai în clasificările ei sociale și morale și de o statornică tradiție culturală — avea într'adevăr de ce să se minimească boerul valah, abia sosit dintr-o țară de plugari și de ciobani”.

„**DELA CAMPINA**” ne vin știri proaste: Ateneul popular, care poartă numele lui Hașdeu, ar tânji; o altă asociațiune (cu caracter mai mult profesional) — la fel.

O comemorare a lui Eminescu nu s'a putut face tocmai pentru că acolo unde se găsesc 5—6 societăți culturale, niciuna, n'a cutezat să-și încare conștiința cu răspunderea unei astfel de festivități. Și încă: foaia locală a trebuit să-și întârzie (cu 4 luni), apariția din... lipsă de fonduri — lucru care a împiedicat-o să închine (așa cum proiectase) un număr lui Eminescu.

Toate acestea ne smulg o singură întrebare: Să se fi sleit entuziasmul celor

câțiva cărturari cari au la activul lor atâtea fapte vrednice? Ne vine greu să credem și abia așteptăm momentul unei reveniri fericite.

CÂT DESPRE „Câmpina, ziar-revistă lunară” — deși a fost silită să-și răească apariția totuși continuă să dovedească destul de evident gustul și priceperea conducătorului ei.

Plin de interes articolul d-lui Mihail Ilescu-Conemy: Din trecutul Câmpinei, în măsură să ne arate legăturile unor personalități ale sufletului românesc cu acest oraș care a adăpostit până și pe George Barițiu.

Promițătoare nouile colaborări: S. Herșcovici, E. Velze.

Nu tot acelaș lucru vom spune despre d. St. Codruț din al cărui articol despre „Valoarea operei lui Mihail Eminescu” am înțeles doar atât: noul colaborator nu va fi făcut, în prealabil, destule exerciții de stil și compunere, nu e familiarizat nici cu limba, nici cu gramatica românească. Dar asupra acestui articol — care, ca fond e destul de interesant, vom mai reveni.

DESPRE O REÎNVIERE CULTURALĂ A BRĂILEI se poate vorbi. Ne-o îngăduie „Luceafărul” (ziar independent cultural-național) condus, cu grijă, de avocatul I. C. Sava, cum și știrile pe care ni le aduce. Denumă de relevant atenția pe care acest ziar, îl dă versului și poeziei de culturalizare a satelor.

DANTE FARE A FI GĂSIT, în fine pe adevăratul traducător. E profesorul Alex. Marcu care, în „Viața Literară” (115) începe publicarea unei versiuni în proză a „Divinei Comedii”. (Infernul: Cântul I).

Alte colaborări în acelaș număr: Em. Bucea, I. Pillat, G. Bacovia, Al. Bădu-dăuță.

VORBIND DESPRE REVISTELE UMORISTICE, la radio, d. Em. Cerbu a avut prilejul să laude toate înepțiile spiritului german, francez, englez, croat, spaniol, suedez și... australian.

Despre revistele umoristice românești a spus doar atât:

„Înainte de război apărea Moftul român sub conducerea lui Tony Bacalbașă”.

Veți recunoaște: prea puțin! Am fi dorit să ni se mai spună măcar atât: înainte de care război? Din 1916, 1913 sau 1877—78?

Dar numele unui Caragiale și Baneti nu meritau o cât de modestă mențiune!

Și să ne mai mirăm de desconsiderarea străinilor, când unul din ai noștri ne clasifică mai prejos de Australieni!

PLINE DE INTERES și articolele de fond ale „Foi tinerimii” care duc în cunoștința cetitorilor cele mai de seamă probleme intelectuale dela noi sau de alturea. Ce păcat că doi dintre animatorii acestei rubrici s'au retras din redacția revistei, începând dela No. 7.

E o pierdere pe care, personal o regretăm și care se resimte și în finalul ei, până la acest număr atât de bogat și de variat.

Literara

Seama de cuvinte

Alexandru cel Mare, muștra odată pe
piratul Bretam și-l întreba de ce s'a fă-
cut pirat. Bretam îi răspunse:

— Sunt pirat, fiindcă nu am decât o
muștra.

— Dacă ai avea o flotă, nu ai mai fi
pirat? întreabă Alexandru cel Mare.

— Nu, aș fi... cuceritor! răspunse
Bretam.

Ducele de Guise știa că soția sa e prie-
na unui nobil dela Curte. Intr'o zi însă
văd că pe lângă aceasta, soția sa mai
are încă un prieten.

Întreținând pe primul prieten, ducele de
Guise, îl spuse:

— Dragul meu, am informații precise
despre soția mea, NE înșală.

Contele de Mirabeau, vorbind despre
soțiile său spunea:

— E cel mai prost individ din toată
familia mea. Dacă ar face parte din
cealaltă familie, ar fi cel mai inteli-
gent!

Ludovic al XVIII-lea citea la St.-Ouen,
șeful guvernului, Talleyrand, charta
constituțională. La un moment dat a-
rădă făcu următoarea observație:

— Sire, am impresia că este o lacună.

— Ce lacună?

— Văd că membrii Camerii, deputații
nu primesc nici un fel de leafă sau in-
demnizație.

— Sigur!... Nici nu concep ca onoarea
a fi depuțat să poată fi salarizată.
Deputatul trebuie să-și presteze serviciile
mod gratuit... asta o să coste foarte
mulți bani!

Doctorul Brinaud, care a fost un me-
dic celebru, plimbându-se într'o zi cu un
câțel, văzu o doamnă pe stradă și rru
să o traverseze.

— Nu vreau să dau ochi cu ea!

— De ce?... Ai omorât vre-una din ru-
le ei?

— Nu, am scăpat pe bărbatul ei dela
parte!

Scena se petrece în America.

Un editor citește câteva pagini din
un manuscris, apoi întreabă pe autor.

— Spui că nu ai citit nimănui acest
manuscris?

— Vă jur!

— Atunci cum se face, că ai atâtea
copii de lovitură pe față?

Robert de Montesquieu era un om
deosebit de meticulos. După moartea sa, to-
ate lucrurile sale au fost găsite aranjate,
peștele și etichetate. Într'un sertar s'a
găsit un pachet de sfuricele mici pe care
era următoarea etichetă:

— Bucățele mici de sfoară, cari nu pot
să servească la nimic".

bazar

POEZIE ȘI MECANICĂ

Cari au fost, dela 1830 la 1870, legătu-
rile cele mai fecunde între poezia fran-
ceză și noutățile mecanice aduse de pro-
gresul științelor aplicate?

M. E. M. Grant aduce un răspuns sa-
tisfăcător la această întrebare (French
Poetry and modern Industry, Haward U-
niversity Press).

Fără a deosebi întotdeauna metafora
de idee, autorul trage o linie despărți-
toare destul de evidentă, după primele
ciocniri între prețuirea mișcării accele-
rate la unii poeți și d'sprețul și batjoco-
rirea acestei mișcări accelerate la alții.

Dacă se cercetează bine s'ar putea mo-
difica și adăuga unele observațiuni im-
presionante

I. Souvary --- de exemplu --- a început
mai întâi în „les Ephemères“ a înfiera
drumul de fier, în timp ce Méry în „le
Voleur“ din 5 Octombrie 1837, striga în
versuri: „Binecuvântat fie Fulton“.

Însfârșit ar trebui amintită o remarcă
deja făcută: locomotiva aeriană s'a bu-
curat din partea poezilor de o bunăvo-
ință admirativă atât de înaltă, încât ei
refuză adesea la forme terestre de trac-
țiune.

ASTMA ȘI GLUCOZA

Un spital din Londra a pus în apli-
care de câțiva timp un remediu nou în
ce privește astma. Acest tratament a fost
sugerat de rezultatele fericite ce s'au dat
în urma aplicării glucozei în tratarea
copiilor nervoși suferind de maladii de
proveniență bilară. S'a contatat că mulți
copii astmatici sufereau de aceste atacuri
și aceștia au fost tratați cu glucoză.

Rezultatul a fost nespuse de satisfăcă-
tor în cazurile când astma era însoțită
de o ezemă și o maladiie de ficat. Con-
cluziile la care s'a ajuns ne fac să ve-
dem că se va ajunge curând la desco-
perirea unui remediu în aceste boli.

Rolul principal al glucozei, care e in-
trodusă pe cale bucală — spre o pildă,
în zeamă de portocale sau în lapte —
este acela de a completa lipsa de lapte
din organismul copilului bolnav.

CUVINTELE

Admiratorii lui Gabriel d'Annunzio din
Italia — au făcut calculul exact al cuvîn-
telor întrebuițate de marele scriitor în
operele sale.

După acest inventar i s'a acordat poe-
tului național al Italiei titlul de „Impă-
rat al cuvintelor“; scrierile sale nu con-
țin mai puțin de 40.000 cuvinte — adică
mai mult decât dublul cifrei găsite — în
scrierile lui Dante — cari nu numără
decât 17.000.

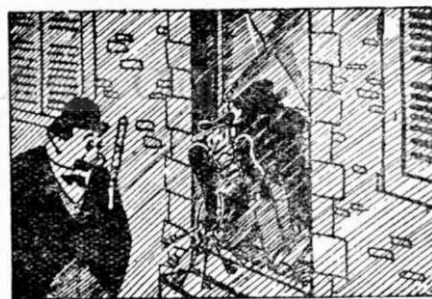
caricatura zilei

OM BLAJIN

— Haide, haide! Destul: Altfel mă
faceți să cred că nu mai e o glumă...

CULME

TRECATORUL: — Dormi afară? De
ce nu te duci acasă?

SPARGATORUL: — Nu pot, fiindcă
am pierdut cheile..

APARTAMENTE DE VÂNZARE

— Ce înseamnă sgomțul ăsta?
— Vecinul de alături își dărâmă apar-
tamentul să și-l reclădească la mahala.

(Life)

Pagini uitate

SALCĂMUL

de ION GORUN

S'au tot rotit căldurile de ciori deasupra — într-o vreme părea că nu se mai isprăvesc, cum veniau după miazănoapte și împânziseră cerul până de parte; — dar acum au mai rămas numai câteva, și astea nu se mai cărăbănesc de pe aici. Gerul parcă le-a îngreiat aripile de se lasă la pământ pășind tacticos, și foamea le face îndrăznețe, de intră în curțile oamenilor, și abia se avântă spre un sbor lenes când te-ai apropiat de ele la doi pași...

Așa am răstăcit frigus și foamea, — și așa parcă alungă ori potolește teama de alte primejdii, cari apar atuncea mai șterse, mai ușor de infruntat, mai lesne de disprețuit.

Așa și omul, coplesit de necazuri și lipsuri e mai îndrăzneț, — simte și el în sufletul lui că starea lui de jale are să îmbălbănească pornirile dușmănoase și să umple de farmecul milei inimile de cari va încerca să se apropie...

Da, dar nu sunt toți oamenii la fel, — și ciudat om în felul lui era vecinul meu Nae Factoru. Fusese împărțitor la poștă, și de acolo i-a rămas numele; a dat însă ceasul rău peste dânsul; într-o iarnă tot așa de posomorâtă și geroasă, un reumatism i-a stințit picioarele pentru totdeauna, de nici nu se mai cunoștea ce fusese odată Petrescu Nicolae al IV-lea.

Dar de ce zic eu că era om ciudat vecinul meu Nae? Fiindcă pe el lipsurile oricât le-ar fi înțefit, nu-i dădeau brânci nicidecum pe la ușile altora. Când a înțeles că, pentru toată truda lui de ani îndelungați, l-a scris și pe el stăpânirea cu o pensie de 25 lei pe lună, și-a făcut socoteala că poate l-o ajunge să nu moară de foame, el și copila, — și n'a mai zis nimica.

Pentru el, nici că-i mai păsa lui; tot omul își are soarta scrisă, și se vede că a lui asta a fost: să care o viață întreagă scrisorile dela unii la alții, să ologească apoi și s'o mai ducă pe urmă câțiva ani tărăș-grăpiș — spre groapă. Dar îi era de copilă, că fraged, plâpând, — rămasă dela șapte ani fără mamă. Să fi fost un băiat, de, îl aruncai acolo în valtoarea vieții, să se deprindă cu necazurile și să slujiască și el într-un fel sau altul semenilor lui, — să fie de vr'un folos pe lumea asta se chiamă; un băiat, oricum o fi, o duce la tăvăleală... Dar Sofița era puțintică, slăbuțică ca și mamă sa și dela o vreme tușia tot așa cum a tușit și răposata până s'a topit toată și s'a stins, de parcă n'ar mai fi fost de când e lumea...

— Trebuie îngrijită, trebuie păzită, — i-a spus doctoru, — altminteri o pierzi: mâncare bună din belșug, fereală de răceli, aer curat, să stea mai mult pe afară...

Toate ca toate dar aer a dat Dumnezeu destul.

Aci afară, spre Filaret, nu e înghețuială de case, de lume: sunt și copaci pe alocurea, și chiar Nae are în curțica lui un salcâm, care acum își înfunde jerpelit muștile ca o mătură uriașă spre cerul plumburiu. — dar să-l fi văzut

astă-vară în podoaba deasă a frunzelor, cum în ciripitul voios al păsărilor, în mireasma dulce a florilor, răspândia umbră și răcoare împrejur...

Aci, sub copacul acesta, pe o bancă, a stat mai toată vremea zilelor călduroase Sofița. Până și toamna târziu, îndată ce soarele mai rășbia cu razele lui piezișe, aruncând umbre lungi pe pământ, fetița se scriburia sub dragul salcâm, îmbrobodită peste tot, și sta aclo și jelia fiecare frunză pe care vântul o desprindea din copac așternând-o pe jos, într'un cerc mai larg și tot mai larg.

Apoi a dat într-o noapte gerul și tot ce-a mai rămas din podoaba salcâmului s'a scuturat dintr'odată. S'au închis ferestrele căsuței, și s'a așternut de jur împrejur tăcere. Numai câte un corb, bătând din aripi grele, tăia din când în când crâmpeii de pustiu alb prins în pervazurile ferestrelor.

Aerul ni-l dă Dumnezeu din belșug, și stăpânirea se îngrijește pentru slujitorii ei credincioși de câte o bucățică de pâine — dar iarna e greu, când dau gerurile cele mari și când doctorul ți-a spus despre o ființă la care ții mai mult decât la sufletul din tine să o păzești de răceală, de frig, că la boala asta e moarte...

De trei zile văd pe vecinul meu Nae învârtindu-se cu bițele lui picioare șontoroage prin jurul salcâmului din curte, tot măsurând din ochi, plânuind ceva cu el și parcă neîndrăznind să-și pună gândul în lucrare... Numai într-o seară ce aud bufinind ca niște lovituri de sacure la rădăcina de copac; apoi nici nu mi-a mai trebuit altă tălmăcire.

A doua zi mă uit pe fereastră, — cu adevărat salcâmul zăcea la pământ ciopârțit... Și era afară un ger, — un ger fără milă și fără îndurare...

— Apoi așa a fost, mi-a spus mai târziu vecinul Nae când l-am întrebat. Că nu mai era franc în casă și nici bucățică de ceva ce să mai fi putut pune pe foc. Și fetița tremura în pat și clănțănia din dinți și zicea mereu: — „Mă frig, tată...” M'am tot gândit și mi-am zis: La ce slujește acuma copacu ăla de afară?

„A fost bun astă-vară, — acu stă de geaba acolo, și fetița inghiață de frig în casă... Da, — da' ce ne facem la vară? O să trecă iarna și o să vie iar pe urmă căldurile și n'o să mai ai o leacă de umbră în curte... S'apoi ce-o să zică fetița?... O, Doamne! Întăul lucru e să trăiești azi, că despre mâine o vedea cel de sus... Dac' om ingheța acuma, la ce-o să ne mai folosiască umbra dela vară?... Și l-am tăiat.

„Ardeau acuma lemnele în sobă, dar țiuiau și plângeau de parcă s'ar fi tânguit salcâmul precumcă de ce l-am tăiat?... Și mă prindea așa o jale dela inimă și o părere de rău. Mai ales că fetița mă tot întreba. — „Tată, de ce se tângue așa lemnele când le arzi?...”

„Le-or fi durând și pe ele”, zic oftând

și odată numai ce deschide ochii mei la mine: — „Tată, zice, când s'o fac primăvară, o să stăm iar toată ziua sub salcâm... Tată, mai e mult până la primăvară?...”

„Doamne, Doamne, — aș fi vrut să fie așa de mult, cât să nu mai sosescă niciodată... Dar tot a sosit.

„Stam în pat și mai aștiam așa spre dimineață, când deodată mă trezesc într'un țipăt de-mi rupe inima...”

— „Fetița tatii, ce e?...”

„Stătea la fereastră, galbenă, pierdută aiurită...”

— „Tată, tată, nu mai e salcâm. Ne-a tăiat salcâm, ne-a furat salcâm!”

„Și odată cu hohotele de plâns a dus bațista la gură și m'a cuprins ameteala când am văzut cum se roșia de sânge. Am culcat-o iar în pat... — „Tată, tată, nu mai e salcâm...” atâta putea să mă îngâne, și mereu asta și iar asta o spune. — și mi sfâșia, domnule, mă sfâșia ici la baerile inimii... — „Nu plânge, fetiço, zic, — că o să punem altu în loc și o să crească tot ca ăla...” — „Crește tată?” zice mai potolită. — „Crește dragă, — zic și mă întorc cu fața în alta parte, să nu mă vadă cum mă podidese lacrimile...”

L'am mai întâlnit iară, nu mult după aceea, pe vecinul meu Nae. Era în tramvaiul care duce la cimitir. Se uita așa pierdut pe geam și tot legăna în mână o ramură tânără de salcâm.

Abia m'a cunoscut, ca din vis. A zâmbit și mi-a arătat ramura:

— Acu nu mai e mult, și vine vara. Trebuie aer, trebuie umbră... Apoi dac' am tăiat salcâm, de unde umbră?... Trebuie altu... Uite, am să sădesc rămurica asta, și are să crească... Dar trebuie de timpuriu, ca să aibă vreme.

Și uitându-se sfios de jur-împrejur, se pleacă la urechea mea, în taină:

— Ce crezi, d-le Iancule, se prinde?...

— Se prinde, nene Nae, se prinde, — zic eu, și-mi întorc de zor ochii spre geamul dela spate.

carti redate în extrase

VIATA LUI MOLIERE

Ramon Fernandez

Autorul acestei minunate vieți romanțate, a isbit să ne redea, adoptând mai mult maniera criticistă, imaginea completă și sintetică a celui ce a fost Molière. Discuția amplă din presa franceză, de care s'a bucurat lucrarea d-lui Ramon Fernandez pune cu această ocazie una din problemele cele mai desbătute, cu privire la existența romanului biografic: Nu s'ar putea suplea anachronismul dialogului inventat, prin poziția documentului, studiat critic?

Este tocmai ceace face autorul acestei vieți romanțate, care a contribuit într'o mare măsură la reabilitarea genului, astăzi la modă.

Jean Poquelin fu hotezat în ziua de 15 Ianuarie 1622 în biserica Sf. Eustațiu. El era cel mai în vârstă din alți șase copii, dintre cari doi muriră, puțin după naștere. Din cauză că unul din ei numea tot Jean, ca și el, îl numiră Jean-Baptiste, ca să-i poată deosebi. Tatăl său era în serviciul regelui, bătrân și supus servitor. Familia Poquelin din Paris făcea parte din burghezia ascendentă: debuturi modeste, grija pentru un meșteșug transmis din tată în fiu, care se mărea pe măsură, în importanță. Acești oameni cari mergeau în aceeași direcție, căci aveau întotdeauna ceva de cucerit, nu ezitau o clipă, încă puteau să-și asume o nouă sarcină, în raport cu profesiunea lor.

Astfel tatăl lui Jean-Baptiste luă din anul 1631 oficiul de tapițer al regelui, alături de fratele său Nicolas. Mama îi muri tânără, când el nu avea decât nouă ani. Fusese o gospodină bună și se ocupase, în afara menajului și cu educația lui, îngrijindu-l atentă, fidel atenșionii familiei sale. M. Poquelin să procure lui Jean-Baptiste, avangarda de care el fusese privat. El voi să dea o educație aleasă și o instrucție asemenea, și pentru aceasta alese un abilitat pedagog celebru, colegiul de Clermont, situat pe locul actualului de Louis-le-Grand, Clermont, ținut de suții avea un sistem de învățământ pe diferență pe acela al Universității de la Paris. În afară de doctrina școlii, ei îi învățau matematicile elementare, grecește, chimia, dansul și scrierea. Distribuția premiilor era, precedată de tragedii și balete, compuse de *les Pères*, jucte și dansate de elevi, după ce le rețese cu foarte multă grijă. Jesuiții se țeau să formeze omul complet sau îi bine zis omul onest.

Jean Baptiste făcu toate clasele sale prințul de Conti care avea să-l protejeze mai târziu. Dar prințul era cu șapte jumătate mai mare decât el. Se crede că motivul principal care a influențat căderea lor a fost pasiunea cea mare a lui Conti pentru teatru.

După multe peregrinări pe la mai multe colegii, Jean-Baptiste își luă liștea în drept la Orleans. Un an mai târziu el se pregăti să succedă tatălui în nobila meserie de tapițer al regelui. Încunoștea, fără îndoială, familia Bejart care avea să joace un rol foarte mare în viața lui. Încă dela început își o simpatie vie pentru Madeleine, care se înțelegea de minune. Les Bejart erau o familie de 10 copii, stăpâniți

prea slab de un tată bun și de o mamă modernă. Cinci din ei se făcură comedienți. Cea mai strălucitoare dintre toți era însă Madeleine, fată independentă care nu locuia cu mama sa. Apropierea dintre ea și Molière a fost instantanee și profundă. Dotată în mod remarcabil în privința afacerilor, ea ajută lui Molière să-și clădească averea sa. Molière era și un temperament amoroș iar Madeleine liberală de corpul său. Ea mai avusese în acel timp ca amant pe contele de Modeine. Știind pe contesă grav bolnavă ea sperase multă vreme că se va căsători cu contele. El însă nu nutrea aceeași dorință cu toate că rămase amicul metresei sale până la moarte. În 1640 acest conte intrase într'o conspirație contra regelui Ludovic XIII și fiind condamnat la moarte, se refugie la Bruxelles. Madeleine care jucase deja în comedie, trebui să-și reia meșteșugul, după plecarea contelui. Și aceasta tocmai în momentul când Jean-Baptiste voia să în Roussillon.

Familia Bejart, deci, era o familie de teatru. Spre începutul anului 1643 Jean-Baptiste formă împreună cu Madeleine, Genevieve Iosef Bejart, Georges Pinel, Niclae Bonefant, Madeleine Malingre și Catherine Desarlis, o trupă de teatru cu care au început cariera teatrală. *Illustrul teatru*, cum se mai numia, fu definitiv fondat pe ziua de 30 Ianuarie 1643.

Începuturile merseră bine. Hotel de Burgogne și teatre de Marais făceau însă o concurență teribilă acestor debutanți necunoscuți. Poate și din cauza insuficienței publicului amator de teatru. Ei luptau, cu toate acestea, eroic. Datoriile se înmulțiră fantastic și teatrul dădu în cele din urmă faliment. Trupa se împrăstie în cea mai mare parte și Molière fu văzut la închisoare pentru datoriile sale. Acestea fură începuturile teatrale ale lui Molière. Educația solidă, influența camaraziilor liberi gânditori infuzarea din mediul des Bejart-ilor, făcură din Molière o stăncă de neînvinș în calea aspirațiilor sale.

Cu tot insuccesul primei sale înghetări găsim pe Molière în preajma anului 1646 în provincie, mai angajat ca oricând în cariera sa, eșind în mod brusc de sub anchinamentul de până acum, apoi căutând să impue trupa sa și metodele sale cu acea siguranță de tehnician care era fără îndoială, calitatea sa cea mai extraordinară. Les Bejart îl urmară cu toată încrederea. Printre piesele jucate în acest interregnum notăm: *Unpromptu* și *La Critique*. În aceste prime încercări Molière începe să-și exerseze genul său creator. Singurul lor sprijini-

tor în tot acest timp este ducele d'Epemon care în cele din urmă, obligat să părăsească ținutul abandonează comedienții săi.

II

Către anul 1652, Molière și cu trupa sa, se îndreaptă spre Lyon. Acest oraș se bucura de o tradiție mai rafinată în ceea ce privește simțul artistic. Trupa italienilor, stabilită mai înainte acolo, deschisese gustul publicului pentru teatru, lucru favorabil pentru Molière și tovarășii săi. Chiar primele piese scrise aci sunt inspirate după tehnica italiană. Spiritul înalt cu care Molière știuse să aprofundeze teatrul italian îi dăduse aceea siguranță de maestru în crearea operelor literare. În timpul când sosi Molière aci făcea mare senzație Marguise Thérèse de Gorla, care își exersă suptea corpului său. Întâlnirea ei cu Molière aduse un imens serviciu celei dintâi. Ea se căsători în curând cu René Berthelot zis du Parc, nume sub care deveni celebră. O reprezentație a trupei în profutul săracilor, raportă trei sute lire. Bună rețetă pentru acel timp! Această primă ședere aci la Lyon, aduse lui Molière o mare încredere în el însuși. Reputația și bogăția sa erau deja destul de mari, cum de altfel arată și evenimentele cari îl așteptau în Languedoc.

De acum înainte fama trupei era asigurată. Existența ei materială nu mai punea aceleași îngrijorătoare probleme, ca altă dată. Molière putea deci trece, fără nici o formă la crearea acelor capodopere cari l-au redat nemuritor omenirii. Trupa a mai colindat în tot acest timp prin nordul Franței până când Molière se întâlni cu prințul de Conti, fostul lui coleg de școală. Sprijinul pe care acesta îl dădu trupei fu imens. Regele însuși se interesa personal de alții comedienți și Curtea lo deschise porțile succesului. Molière dădu la iveală în acest timp celebra sa lucrare dramatică *Les Precieuses Ridicules*, în care cu un rafinament și cu puterea de subtilizare, cum rar s'a văzut la un scriitor, el a fixat în mod definitiv aceste tipuri de femei atotștiutoare, mânjite de aureola unei glorii cu care nu au nici cele mai mici contingente.

Succesul avut și din partea publicului a îndreptățit întru totul marele succes al trupei lui Molière. Căci și interpretarea a fost magistrală.

Rivalii săi însă obținură cam în același timp un succes desăvârșit, lucru care nu descurajază pe Molière. Ci din con-

tră. Noua sa creație, Sganarelle ne arată un Molière în plin progres dramatic. La fel cu Dom Garcia, Molière ni se arată ca un maestru al conflictului dramatic în care pătrunde cu o acuitate aproape neînțeleasă. Dar Molière era prea în culmea succesului, pentru a nu-și da seama de tratarea pe care o contractase față de public și prin care se obliga să-i dea piese tot așa de geniale de acum înainte.

ASCENSIUNEA COMEDIEI

În jurul anului 1661 Molière cere camarazilor săi de a-i acorda două părți din beneficiu. La Grange, a notat în registrul său, într-o margine: pentru ei sau pentru femeia sa, dacă se va însura. Ceeace de altfel se întâmplă nouă luni mai târziu când se căsătorii cu Armande-Gresinde-Claire-Elisabeth Bejart, despre care el nu știa bine dacă este sora sau fiica, fostei sale amante Madeleine. Cele trei grații cari satisfăcuseră înclinarea senzuală a lui Molière, până atunci, fuseseră, în ordinea cronologică: Madeleine Bejart, Marguise du Parc și Catherine de Brie. Rând pe rând aceste femei ușuraseră instinctul senzual al lui Molière. Acum dorea să se liniștească. Nu era bătrân. Avea numai 40 de ani. Dar voia să-și formeze un cămin propriu unde să respire aerul patriarhal al liniștii casnice. Cele două comedii, din cari una precedea și alta urmă căsătoriei sale, sunt *l'École des Maris* și *l'École des Femmes*. Prima fu reprezentată la 24 Iunie 1661. Succesul eclatant al amândurora stârni iarăși senzație pretutindeni. Analiza puternică cu care Molière diseca sufletul femeii ca și al bărbatului, face ca multe din paginile acestor comedii să fie ireproșabile, din punct de vedere psihologic.

Văzând acest succes exorbitant. Hotelul de Bourgogne se grăbi să dea o contraofensivă. Care fu mai întâi la *Vengeance des Marquis de Vésé*, dar de un Visé în mânie. După aceea *l'Impromptu de l'Hotel de Condé*, de Montfleury ful.

II

Molière are acum 42 ani. El este totuși sănătos, puternic și mare. Ochii și părul îi sunt tot negri. În primele luni ale anului 1664, deși succesul *școlii femeilor* este departe de a se opui, el dă la iveală, la intervale foarte scurte *Tartuffe*, *Don Juan*, *Misanthropul*, cari au făcut să curgă atâta cerneală. Comedia era în plină ascensiune literară și era genul preferat al Curții. Dar Molière mai avu și o altă fericire casnică. Soția se îi dădu un urmaș, micul Louis al cărui nași fură regele și ducesa de Orleans. La 25 Octombrie el jucă *Tartuffe la Villers-Cotterets*. La 29 Octombrie piesa terminată este jucată la Nancy, la Palatin sub auspiciile lui de Condé.

Puțin timp el dădu la iveală și pe Alceste. Molière a scos acest nume care însemnează om puternic, dintr'un cuvânt grecesc. Acesta vigoare, această forță este una din caracteristicile esențiale a personajului. Alceste este un om care poartă ceea ce s'ar numi predestinație. Densitatea sa rămâne lejeră și transparentă prin contrast. El este tot așa de vibrant și spiritual, puternic ca și vâli. El găsește cuvintele juste cu o viteză de necrezut.

Molière și Alceste își împart rolurile. Complicitatea rațiunii și a pasiunii, de unde rezultă creația comică este ruptă. Alceste și Molière se debulează. Alceste este un Molière care a pierdut sensul comicului, adică a pierdut forța de a garanta judecata sa contra umorului său. El nu poate râde el însuși după cum nu poate râde alții.

TRIUMFUL SOCIETAȚII

Pe la sfârșitul lui Decembrie 1666, Molière și trupa sa fură chemați la Saint Germain pentru a prepara acolo noi mascarade. Mai mult ca oricând el trebuia să menajeze pe rege, de care depindea soarta lui *Tartuffe* și de a-l flata în gustul său ales. Căci începuse să se neliniștească de favoarea din ce în ce mai acordată lui Lulli, acest suplu Florentin rege al concertului și al dansului. Se decise să se celebreze printr'un balet alegoric, controlul general al artelor și literelor, pe care Colbert, de comun acord cu Ludovic XIV îl instituisse. Fiecare Musă fu onorată printr'o intrare particulară a cărei temă amintea atribuțiile respective. Când veni rândul Thaliei, comedienii regelui reprezentară primele acte din *Melicerte*, comedie eroică căreia Molière îi imprumutase subiectul dela Grand Cyrus. Eroul din *Melicerte* era un mic vânător care întorcea capul după cele mai frumoase fete din Livre. Molière compusese rolul și fără îndoială piesa întreagă, în onoarea unui băiat de 13 ani, frumos ca un zeu, pentru care era un debut magnific.

Puțin după aceste sărbători, cari avură cei mai desăvârșiți succes, Molière trebui să se supună regimului lactat după avizul doctorului Mauvilain. Era în epoca în care el închiriasă un mic apartament aparținând hotelului Gros de Beaufort. Pentru patru sute livre el avea în plus folosința parcului Beaufort. Nu renunță deci de a locui la Paris. Acesta nu era decât un loc de odihnă de retragere și de meditație, unde el venea să respire aerul rece și fraged al câmpiei și să bea lapte din fermele învecinate. Se pretinde că aci nu venea întovărit de Armande. Poate că îndepărtându-se de ea, el căută să se îndepărteze de el însuși. Fapt cert este că în anul 1667 el termina și jucă trei piese: *Amphitruon*, la 13 Ianuarie la Palais-Royal, *Georges Dandin*, 18 Iulie la Versailles și *Avatul* la 9 Septembrie la Palais-Royal, ilustre toate trei, foarte diferite ca manieră. La scurt interval urmă și *Burghezul gentilom*, mare frescă satirică a burgheziei scăpătate. Această piesă marchează triumful societății. Omul comic al lui Molière se retrage de semenii săi printr'un vag rechizitor al societății.

Suntem în epoca în care Baron (copilul de unsprezece ani în cinstea căruia Molière jucase *Melicerte*) revine în trupă pentru a juca *Psyché*. Psyché este fără îndoială Armande, îmbrăcată cu aur cu diamant și cu argint fin. Corneille care făcuse cea mai mare parte din piesa nu fu insensibil la farmecul domnișoarei Molière. Baron nu era omul să refuze o bună avere. Cu toate însinuasiunile multora, faptul cert este că Baron cu toate că acum avea o avere mare nu părăsi deloc pe bătrânul său profesor. Si în timpul acesta meșteșugul își ducea declinul său. Palais-Royal suporta mari transformări. Se jucă aci *Psyché* în sala renovată și prevăzută cu toate instalațiunile moderne. În timpul când se lucra, Molière mai scrisă o comedie ușoară *les Fourberies de scapin*, care nu prea avu succes. La 1 Decembrie 1691 fu primită la Saint-Germain noua ducesă de Orleans, care reluă amicala protecțiune asupra lui Molière. Regele voia să dea spectacolul unui mare balet compus din cele mai bune bucăți din baletetele precedente.

În timpul acestor pregătiri, Molière este chemat grabnic la Paris unde Madeleine Bejart era gata să moară. Abia avu timpul să cheme un preot. Molière urmă corpul ei la Saint-Germain-l'Auxerrois și apoi la biserica Saint-Paul unde

Madeleine ceruse să fie înhumată. Gândurile, imaginile, amintirile lui Molière din acest timp pot fi ușor ghicite. Era un om bolnav, foarte bolnav, un om gata să moară care urmă pe altul mort deja, și a cărui moarte i se însinuase puternic în existența lui particulară. Puțin timp înainte de moartea lui Madeleine, Molière distribuise rolurile din *les Femmes Savantes*. Două zile înainte de premieră, Molière făcu un anunț prin care ruga spectatorii ca să nu vadă în această piesă atacuri personale contra unuia sau altuia dintre contemporanii săi. Rețetele prime fură bune. Prima raportă 1735 livre.

Printre ultimele piese cari mai fură jucate cu toată strălucirea de Molière, este fără îndoială și *Bolnavul închipit*. Molière jucă chiar rolul principal. Starea sa însă din ce în ce mai îngrijorătoare, neliniștea foarte mult pe cei din jurul său. Adăogând la acestea și moartea fiului său, al deilei, veți avea imaginea completă a unui Molière descurajat de viață, către sfârșitul ei, dar încăodă laș în fața ei. În ziua de 17 Februarie, cum el desvăluia soției sale și lui Baron cheia vieții sale de dureri și plăceri, acesta îl rugară să intrerupă pentru acea zi teatrul, la care Molière ținu următorul limbaj: Cum puteți să-mi cereți una ca asta?... Sunt peste 50 de lucrători cari n'au ce mânca. Ce vor face ei dacă nu vor juca? Mi-aș reproșa întotdeauna de a fi neglijat să le dau pâine, chiar o singură zi, putând-o să o fac și nefăcând-o.

După ce spuse comedienilor să fie gata pentru reprezentația de seară, el însuși se prepară pentru reprezentație. Cu toate insistențele depuse pe lângă el ca să nu joace. În timpul reprezentației avu câteva isbucniri, dar își reținu tot calmul așa încât isbucni să ducă la bun sfârșit rolul lui Argan. După terminarea piesei se duse în loja lui Baron și stătu puțin de vorbă cu dansul. Văzând paloarea feței sale Baron voi să plece să chome pe cineva. Molière îl opri. După ce îl consiliă să nu se sperie de cele ce vor urma, simțindu-și sfârșitul apropiat îl rugă să se ducă să anunțe pe Armande să urce sus. Lângă el rămăseră două călugărițe cari îi dădură ultimele îngrijiri și în brațele cărora își dădu obștescul sfârșit. Când veni Armande îl găsi mort. Comedienii după vechi obicei nu puteau beneficia de înhumarea religioasă. Totuși Ludovic înduioșat de răgămintele Armandei și ale lui Baron, căută la rândul lui să înduioșeze pe arhiepiscop care îngădui, în cele din urmă, funeraliile nocturne. Astfel, Marți 21 Februarie 1673, la orele 9 seara, cortegiul funebru părăsi strada Richelieu la lumina torțelor ținute de anicii defunctului. Patru preoți mergeau înainte, după care urmau șase copii cu candelă de argint. O mulțime imensă se adunase în stradă.

După unii rămășițele lui Molière fură înhumate în mijlocul cimitirului. După alții, care se bazează pe confidențe de mai târziu a unui capelan, se crede că el n'ar fi fost înmormântat în acel mormânt ci într'o altă parte neconsacrată ca pământ al morților.

Ludovic XIV, către sfârșitul domniei sale, se complăcea în a privi marile perspective ale domniei trecute. Într'o zi el întrebă pe Boileau cine era, după părerea lui, cel mai mare scriitor din timpurilor. Boileau declară fără ezitare că acesta era Molière. „Eu nu credam aceasta, reluă regele, dar d-ta cunoști mai bine ca mine, în această privință“.

N. C.

(Edit. libr. Gaullimard)